

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjälte

Verdiskapingsstrategien

Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025
– med tilhørende handlingsplan 2024-2025

Strategi vedtatt av Fylkestinget 15.12.2021

Handlingsplan 2024-2025 vedtatt av Hovedutvalg næring og industri 15.11.2023

Foto Ronny Danielsen

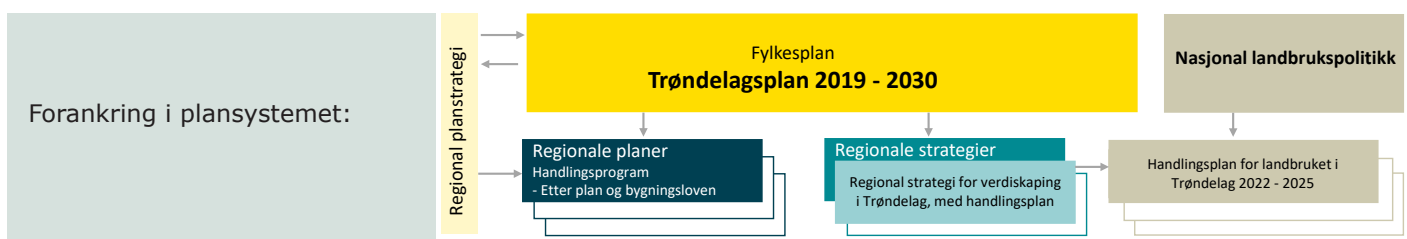
Innhold

	Verktøy	Satsingsområder
2 Plassering i regionalt plansystem	7 Kompetanse	18 Bioøkonomi
4 Strategiens forutsetninger	9 Forskning, utvikling og innovasjon	21 Opplevelser
5 Trøndelags fortrinn	11 Bærekraft	24 Teknologi
	13 Attraktivitet	27 Offentlig sektor
	15 Samhandling	

Strategiens plassering i regionalt plansystem

Regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025 med tilhørende handlingsplan for 2022-2023	FNs bærekraftsmål er utgangspunkt for all regional planlegging. Trøndelagsplanen definerer regionens overordna mål fram mot 2030. Verdiskapingsstrategien med tilhørende handlingsplan bygger på Trøndelagsplanen og er en retningsgivende regional strategi. Fylkeskommunen som regional samfunnsutviklingsaktør har gjennom regional planlegging et særlig ansvar for at aktører trekker i samme retning for å utvikle Trøndelag. Næringspartnerskap Trøndelag har vært sentral i arbeidet med verdiskapingsstrategien og handlingsplan. Trøndelag har status som samisk forvaltningsområde og har et særlig ansvar for å prioritere saker som angår samer og samiske områder i Trøndelag. Samarbeidsavtalen med Sametinget legger viktige føringer for arbeidet.
---	---

Retningsmål i Trøndelagsplanen med stor betydning for Verdiskapingsstrategien:	• I 2030 skal god livskvalitet og mangfold kjennetegne Trøndelag • I 2030 er Trøndelag best i Norge på regional samhandling • I 2030 har Trøndelag et omstillingsdyktig og framtidsrettet arbeids- og næringsliv • I 2030 er trønderisk næringsliv basert på miljøvennlig næringsutvikling og teknologi • I 2030 har Trøndelag bærekraftig produksjon av mat og bioråstoff • I 2030 har Trøndelag en bærekraftig areal- og transportstruktur • I 2030 har Trøndelag et balansert utbyggings- og bosettingsmønster • I 2030 har Trøndelag et samordnet transport- og samferdselssystem
--	---

Tilgrensende regionale planer:	• Balansekunst, Kulturstrategi for Trøndelag 2019 - 2022 • Kompetansestrategi for Trøndelag • Internasjonalt handlingsprogram 2020 - 2023 • Regional plan for kulturmiljø 2022 - 2030 • Trøndelags strategi for klimaomstilling • Regional plan for arealbruk (under arbeid) • Samferdselsstrategi og organisering mot 2030 • Strategi for opplæring av minoritetsspråklige
--------------------------------	---

Verdiskapingsstrategien erstatter *Strategi for innovasjon og verdiskaping i Trøndelag* og *FoU-strategi for Trøndelag*. Strategien følges opp gjennom toårige handlingsplaner, og en fireårig *Handlingsplan landbruk*.

STRATEGIEN KORT FORKLART

Verdiskapingsstrategien er en retningsgivende strategi for Trøndelag. Det er et felles ansvar og en forventning om at hele Trøndelag bidrar til å oppfylle målene og prioriteringene.

Strategien bruker fem verktøy som er gjennomgående for verdiskapingsarbeidet i Trøndelag. De fire satsingsområdene er områder hvor Trøndelag har særlige fortrinn og muligheter – vår spissede satsing.

Hovedmål

Økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne i Trøndelag

Verktøy

Kompetanse

Forskning, utvikling og innovasjon

Bærekraft

Attraktivitet

Samhandling

Satsingsområder

Bioøkonomi

Opplevelser

Teknologi

Offentlig sektor

Et sammendrag av strategiens handlingsplan for satsingsområdene ligger bakerst i dokumentet.

Innledning

En forutsetning for å nå hovedmålet om økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne er at verdiskaping og vekst skjer i hele Trøndelag. En utfordring, spesielt for distriktene, er synkende folketall og mangel på arbeidskraft. For å lykkes må vi rekruttere arbeidskraft, utvikle nye, og styrke eksisterende arbeidsplasser. Trøndersk næringsliv må være konkurransedyktig både nasjonalt og internasjonalt. Å bidra til at trønderske bedrifter utvikler innovasjons- og konkurranseevne og attraksjonskraft må settes tydelig på den trønderske agendaen. Dette blir Trøndelags bidrag i arbeidet med å rigge Norge for eksportvekst når de oljerelaterte inntektene avtar.

Bærekraftig utvikling

er utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstille sine behov.

FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling.

Bærekraftig verdiskaping

forstås her som lønnsom og ressurseffektiv vekst, uten at det går ut over den miljømessige og sosiale dimensjonen i bærekraftsmålene.

Strategien bygger på følgende tre forutsetninger

Den norske modellen

På et overordnet plan innebærer den norske modellen et tillitsbasert trepartssamarbeid mellom organisasjoner som representerer arbeidsgivere, arbeidstakere og staten. Takket være den norske samarbeidsmodellen er medarbeiderdrevet innovasjon antatt å være ett av Norges fremste konkurransefortrinn, og en strategi for verdiskaping og innovasjonsevne. Samarbeidsmodellen dreier seg om samhandling mellom medarbeidere, tillitsvalgte, ledere og andre aktører. Den kjennetegnes av flate strukturer, demokratiske ledere og autonome, kunnskapsrike medarbeidere med muligheter for medvirkning.

Det mangfoldige Trøndelag

Trøndelag har en variert næringsstruktur med et mangfold av vare- og tjenesteprodusenter som opererer i et europeisk og internasjonalt marked. Som følge av at næringslivet ikke er sterkt knyttet til bare én næring, er vi mindre sårbare. Den mangfoldige, eller diversifiserte, næringsstrukturen, gjør at Trøndelag har en relativt stabil verdiskaping og produktivitet ved internasjonale svingninger.

Å videreutvikle et framtidig næringsliv med en mangfoldig næringsstruktur er derfor viktig. I Trøndelag framstår primærnæringene jordbruk, skogbruk, havbruk, fiskeri og reindrift, med relatert industri samt IKT og FoU, som de sterkeste næringene i dag. Våre fortrinn og mangfoldige struktur gir nye muligheter gjennom tverrfaglige koblinger og samarbeid.

Bærekraft

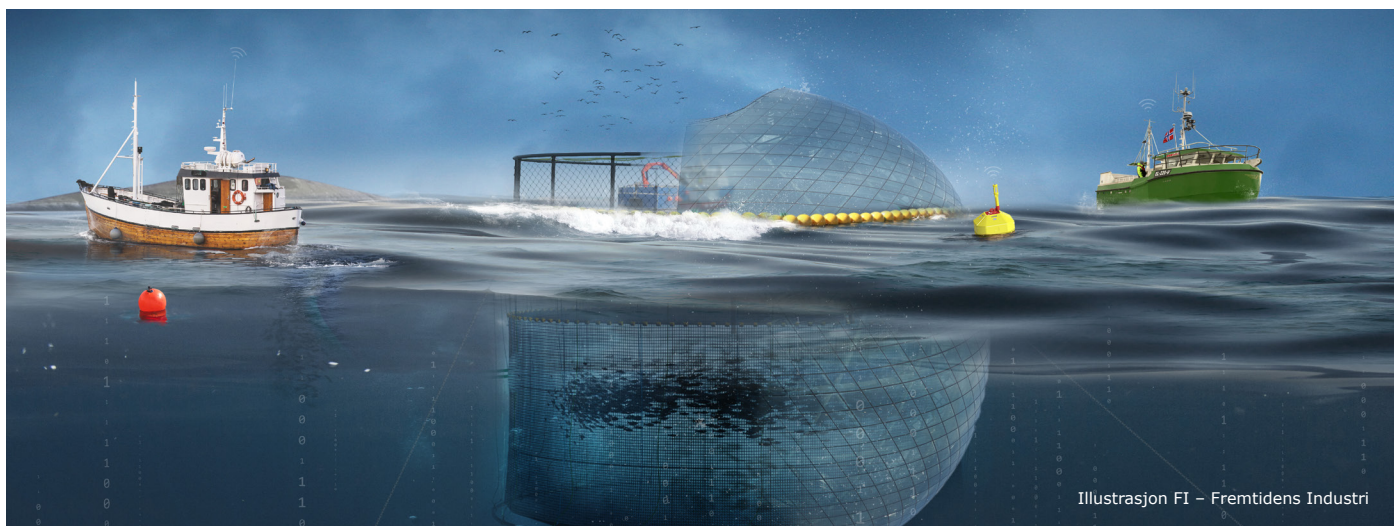
FNs bærekraftsmål og arbeidet med økonomisk, sosial, og miljømessig bærekraft, gir store muligheter for trøndersk næringsliv. Det handler om å styrke grønn konkurransekraft og gjøre bærekraft til et strategisk konkurransefortrinn. Trøndelag skal bidra til å redusere klimagassutslipp, stoppe tap av artsmangfold, skape gode byer og lokalsamfunn, styrke lokal matproduksjon, legge til rette for læring hele livet, tilby ren energi, likestilling, god infrastruktur, rettferdig forbruk og produksjon samt anstendig arbeid for alle. I et næringsliv hvor mangel på kompetent arbeidskraft er en utfordring, må det arbeides aktivt med inkludering og sosial bærekraft gjennom integrering i arbeidslivet.

Europas grønne giv

EU la i 2020 fram strategien «Europas grønne giv» (European Green Deal). Dette er en sektorovergripende plan for å gjøre Europa til den første klimanøytrale regionen i verden innen 2050. Det er en viktig strategi for implementering av Parisavtalen og FNs 17 bærekraftsmål. Gjennom EØS-avtalen er vi en del av denne strategien med tilhørende virkemidler.

Figur: Stockholm Resilience Centre.
Oversatt av Trøndelag fylkeskommune.

Illustrasjon FI – Fremtidens Industri

Trøndelags fortrinn

Trøndelag utmerker seg med å ha komplette verdikjeder på jord, skog, reindrift, fiskeri og havbruk. I tillegg har regionen nasjonale og internasjonale forsknings- og kompetansemiljøer, og gode nettverk og klynger knyttet til flere av verdikjedene.

Næringer basert på naturressurser

Trøndelag står for ca. 20 % av den totale norske matproduksjonen. Produksjon, videreforedling og salg av mat bidrar til en betydelig verdiskaping og sysselsetting. Vi er i front innen utviklingen av småskala mat og opplevelser som har stor betydning for attraktivitetsbygging i regionen. Trøndelag har en stor treforedlings- og sagbruksindustri, og et mangfold av små og mellomstore bedrifter knyttet til videreforedling av trevirke. Klyngearbeidet i skog- og trenæringen bidrar til ny nasjonal kunnskap og har stor betydning i utviklingen av landets mest komplette verdikjede. Trøndelag utgjør den største delen av det sørsamiske området, og har et ansvar for å utvikle, styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv. Det drives reindrift i 29 av kommunene i Trøndelag. Reindriften bidrar til arbeidsplasser og verdiskaping, både i selve kjøttproduksjonen og i kreative næringer.

Regionen er ledende innen havbrukssektoren og i deler av den tradisjonelle fiskerinæringen. Trøndelag har et rikt og variert artsmangfold og er et tyngdepunkt for moderne havbruk og industriell produksjon av laks. I Trøndelag har havbruksnæringene en betydelig rolle i verdiskaping, vekst og innovasjon i regionen,

med en verdensledende leverandørindustri til marin og maritim sektor. Havbruksnæringen sin sterke nasjonale og internasjonale posisjon, i kombinasjon med kunnskapsmiljøer og teknologisk kompetanse, utgjør et viktig fortrinn.

Trøndelag har også store verdier knyttet til mineralressurser som er av betydning for eksisterende og ny næringsvirksomhet.

Trøndelag eksporterer betydelige mengder naturbaserte varer. Store og produktive arealer som kan benyttes til biologisk produksjon gjør at vi fortsatt har potensial for vekst. Gjennom kompetanse, nye koblinger mellom verdikjeder og foredling av råvarer vil vi bidra til økt verdiskaping i blå og grønn sektor.

Trøndelag har sterke kunnskaps- og teknologimiljøer

Tilstedeværelsen av sterke forskningsinstitusjoner og universiteter med internasjonalt ledende kunnskapsmiljøer er et av fylkets største fortrinn. En desentralisert struktur bidrar til en balansert utvikling av regionen. Kunnskapsmiljøene er sentrale leverandører av etterspurt kunnskap og kompetanse, og bidrar til å trekke studenter og framtidig arbeidskraft til regionen. Trøndelag har et spesielt fortrinn når det gjelder teknologisk kompetanse. Miljøene har stor betydning både med hensyn til utviklingen i enkeltbransjer, til vekst og etableringer og til utvikling av nye produkter og tjenester. Miljøenes omfang og størrelse gjør dem også til en viktig næring i seg selv. Universitetene og forskningsmiljøene inngår som en betydelig del av innovasjonssystemet.

Smart spesialisering

Verdiskapingsstrategien er utarbeidet etter metodikken «smart spesialisering». Det betyr at myndigheter, næringsliv, innbyggere og forskningen spiller på lag for å sikre en konkurransedyktig utvikling, basert på regionens unike fortrinn. Det handler om å skape innovasjon gjennom nye kombinasjoner av eksisterende kunnskap, ferdigheter og kompetanse.

Verktøy

Bærekraft

Forskning, utvikling og innovasjon

Kompetanse

Samhandling

Attraktivitet

Strategien bruker fem verktøy for å nå målet. Verktøyene er gjennomgående for verdiskapingsarbeidet i Trøndelag.

Foto Ronny Danielsen

Kompetanse – det kompetente Trøndelag

Med kompetanse menes «å besitte nødvendige kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger for å mestre oppgaver og nå mål». Kompetanse på alle nivå er avgjørende for å sikre verdiskapingen i næringslivet og en bærekraftig og balansert utvikling. Samtidig er utdanning og kompetansemiljøene viktig for rekruttering og etter- og videreutdanning. En stadig raskere utvikling skaper behov for livslang læring og omstilling. Teknologiutvikling, klimautfordringer, internasjonalisering, endring i næringsstruktur, innvandring og en aldrende befolkning endrer kompetansebehovene og sysselsettingsmulighetene. Medarbeiderdrevet innovasjon og partssamarbeid er et viktig konkurransefortrinn og en arbeidsmåte som må brukes aktivt.

Verdiskapingsstrategien og Kompetansestrategi for Trøndelag forsterker og utfyller hverandre.

Vi prioriterer

Rekruttering og vekstkraft

- Videreutvikle samarbeid skole-næringsliv
- Øke kunnskapen om trøndersk næringsliv hos elever og studenter
- Integrering i arbeidslivet for å sikre tilgang til arbeidskraft
- Mobilisere næringslivet for flere læreplaner og praksisplasser, og mer hospitering i virksomheter
- Mobilisere til økt bruk av studenter og traineer i arbeids- og næringsliv

Arbeidsplassen som læringsarena

- Motivere og mobilisere til kompetansetiltak i virksomheter
- Stimulere til å utvikle fleksible og spissede opplæringstilbud i virksomheter
- Utvikle og gjennomføre kompetansetiltak tilpasset arbeidslivets behov

Omstilling og nyskaping

- Motivere virksomheter til å kartlegge framtidig kompetansebehov
- Utvikle en sterkere kultur for, og kompetanse om, entreprenørskap
- Utvikle kompetanse og kultur for vekst i virksomheter
- Øke kompetansen om bærekraft i arbeids- og næringsliv

Foto Mikael Sætereid / Brohode Havbruk

Foto Ronny Danielsen

Rekruttering og vekstkraft

For å sikre nærings- og arbeidslivet relevant kompetanse og folk i regionen, må samarbeidet mellom utdanningsinstitusjoner, kompetansetilbydere og nærings- og arbeidsliv videreføres og styrkes. Det er utfordrende å skaffe nok arbeidskraft med relevant kompetanse. Næringslivet må mobiliseres til å arbeide mer systematisk med rekruttering, og for å beholde kompetent arbeidskraft. Økt bruk av studenter og traineer i arbeids- og næringslivet, og tilrettelegging for lærlinger, praksisplasser og hospitering i virksomheter, er viktige tiltak. Ledige stillinger og behov for arbeidskraft må gjøres synlig. For å tiltrekke oss og beholde internasjonal arbeidskraft må det legges til rette for språkopplæring og integrering. Kompetansebasert, og inkluderende næringsliv og næringsutvikling er avgjørende for økt attraktivitet i distriktene. Det er viktig å utvikle desentraliserte kompetansearenaer som er lett tilgjengelig for virksomheter og kommuner i hele Trøndelag.

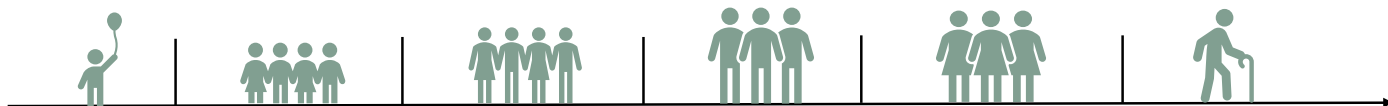
Arbeidsplassen som læringsarena

Konkurransedyktig næringsliv og en effektiv offentlig sektor krever videreutvikling av fleksible og tilpassede kompetansetilbud for den enkelte arbeidsplass. Det må bygges en større bevissthet og kultur for livslang læring. Det er behov for å sikre balanse

mellom tilgang og etterspørsel etter kompetanse og arbeidskraft. Utfordringene er størst i distriktene. Det henger sammen med den demografiske utviklingen, små og sårbare nærings- og kompetansemiljø, et begrenset kompetanseutviklingstilbud og en svakere utbygd infrastruktur. Det er viktig at studiestedene, fagskolene og de videregående skolene utvikles som kompetansenoder i en desentralisert struktur.

Omstilling og nyskaping

Omstillingsarbeid og nyskaping krever en helhetlig inngang og et regionalt perspektiv. Mange av de nyetablerte foretakene i Trøndelag har kort levetid. Mange bedrifter skapes, men for få bedrifter vokser. Entreprenørskapskultur og videreutvikling av systemer for kommersialisering og vekst er nødvendig for å lykkes. Bærekraft, sirkularitet og digital transformasjon er sentrale områder som krever kunnskap og omstilling både hos virksomheter og aktører i innovasjonssystemet. De ansatte er en viktig ressurs for å finne gode løsninger. Det må utvikles kompetansetilbud tilpasset behovene.

Forskning, utvikling og innovasjon

Trøndelag er blant Norges og Europas mest innovative regioner. Til tross for dette er det stor variasjon med hensyn til hvor systematisk og strukturert det jobbes med innovasjon i ulike næringer og ulike deler av offentlig sektor. For å bygge og videreutvikle en sterk innovasjonskultur er det avgjørende at det settes av tid og ressurser til arbeidet. Trøndelag skal utvikles og fremmes som et levende laboratorium gjennom økt samarbeid med regionens spydspisser innenfor forskning, utvikling og innovasjon. Det må bygges plattformer for utveksling av kunnskap og kompetanse, og etableres nye og internasjonale markeder for våre produkter og tjenester.

Vi prioriterer

Mobilisere til forskning og innovasjon

- Bidra til at flere bedrifter og kommuner initierer og tar i bruk forskning og innovasjon i sitt utviklingsarbeid
- Bidra til at flere når opp i den nasjonale og internasjonale konkurransen

Mer samarbeid

- Utvikle dialog på tvers av sektorer og bransjer
- Etablere langsiktige og forpliktende samarbeidsstrukturer og prioriteringer
- Bruke studentressursen og kobling til fagmiljøene

Trøndelag som test- og pilotarena

- Gjøre Trøndelags testfasiliteter kjent og tilgjengelig for flere aktører i regionen
- Bruke distriktene og innbyggerne aktivt i utviklingen av nye produkter og tjenester
- Markedsføre Trøndelag som attraktiv lokalitet for nasjonale og internasjonale partnere
- Videreutvikle testarenaene i Trøndelag

Utviklings- og forskningskapasitet i kommunene

- Styrke kommunenes samarbeid med FoU-miljø, næringsliv, statlige og frivillig aktører
- Etablere en delings- og samarbeidskultur mellom kommuner

Foto Leif Arne Holme

I Trondheimsfjorden testes autonome fartøy og annen havromsteknologi. Foto Mikael Sætereid / Maritime Robotics

Mobilisere til økt bruk av forskning og innovasjon i næringsliv og offentlig sektor

Forskningsbasert innovasjon er viktig for å utnytte verdiskapingspotensialet som ligger i Trøndelags fortrinn med naturgitte ressurser og sterke kunnskaps- og teknologimiljøer. Samtidig gir store samfunnsendringer innen demografisk utvikling og klima betydelige utfordringer og muligheter. Endringene tvinger fram behov for nye løsninger med et betydelig verdiskapingspotensial for trøndersk næringsliv.

En sentral utfordring i arbeidet med å øke forskningsaktiviteten er store geografiske forskjeller i bruken av forskning. Enkelte bransjer og større virksomheter er svært aktive søkere på forskningsvirkemidler, mens mange mindre bedrifter og kommuner har begrensende ressurser, manglende kompetanse og en svak kultur for å ta dette i bruk. Mobilisering og kvalifisering bidrar til at flere aktører aktivt bruker forskning og innovasjon i sin utvikling. Økt kjennskap til og bruk av tilgjengelige virkemidler i tverrsektorielle samarbeid må være en del av mobiliseringsarbeidet. Dette er et økende krav for å få tilgang til nasjonale og internasjonale forskningsmidler. Ambisjonen er at flere oppnår finansiering fra nasjonale og internasjonale forskningsprogram.

Stimulere til mer strategisk samarbeid

Det må arbeides med å løfte samarbeidet mellom forskningsmiljøene, næringslivet, kommunene og andre relevante aktører. Eksisterende arenaer og samarbeid fungerer ikke godt nok, og er ikke utnyttet til sitt fulle potensial. For å lykkes bedre er det viktig med møteplasser og nettverk hvor bedrifter og

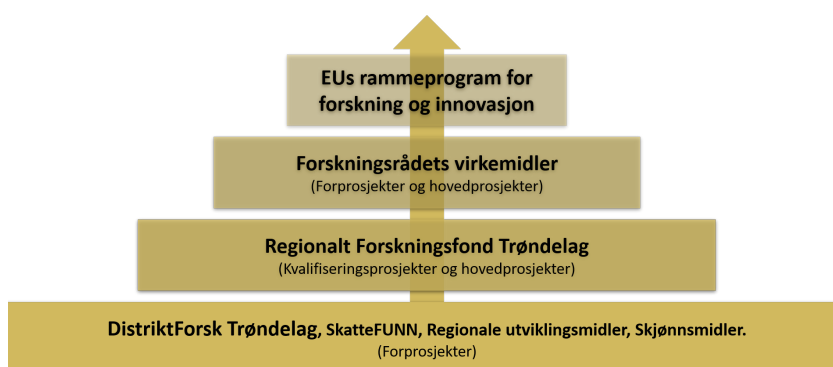
offentlige institusjoner møter forskere. Erfaringen med kompetansemeglere er god, men initiativene er i stor grad enkeltprosjektorientert. Det er behov for å samarbeide i større og mer tverrfaglige prosjekter. Innenfor slike samarbeid kan studenter gjennomføre oppgaver på ulike nivå for å løse små og store utfordringer i privat og offentlig sektor.

Øke bruken av Trøndelag som test- og pilotarena

En test- og pilotarena for nye løsninger i privat og offentlig sektor innebærer at FoU-miljø og leverandører arbeider tett sammen med kundene og brukerne i deres omgivelser. Det handler om å prøve ut og utvikle funksjonaliteten til et bestemt produkt eller tjeneste for å oppdage feil og mangler på et tidlig stadium. I Trøndelag har vi spesielt gode forutsetninger for dette gjennom allerede etablerte testarenaer. Det er et stort potensial i å utnytte, synliggjøre og markedsføre disse for nye aktører.

Bygge utviklings- og forskningskapasitet i kommunene

For å lykkes med forskning og innovasjon må det bygges utviklings- og forskningskapasitet i den enkelte organisasjon. Ettersom det er stort spenn i kommunenes ressurser til å drive utviklingsarbeid, er det avgjørende at flere kommuner samarbeider om sammenfallende ideer og problemstillinger. Kommunenes ledelse har et ansvar for å gi tilstrekkelig handlingsrom. Det må mobiliseres til innovasjon og utvikles kultur og kompetanse for innovasjon og samarbeid. Trøndelag ønsker å gå i front for å utløse potentialet i kommunenes innovasjonsarbeid. Det er behov for et pilotprosjekt for å utvikle en innovasjonsmetodikk som kan understøtte kommunene i arbeidet.

Figur: forskningstrappa

Bærekraft – mobilisere til omstilling

«Økt bærekraftig verdiskaping og styrket internasjonal konkurranseevne» krever omstilling. Det innebærer at alle må ta i bruk kunnskap, teknologier og tjenester ved å videreutvikle samarbeidet mellom forvaltning, næringsliv og forskningsinstitusjoner. FNs bærekraftsmål ligger til grunn for all kommunal planlegging for å sikre at vi skaper et samfunn som takler klimautfordringene, samtidig som vi ivaretar et inkluderende arbeidsliv og økonomisk vekst. EUs grønne giv vil føre til økt etterspørsel og større krav til grønne og bærekraftige produkter og tjenester. Den grønne vekststrategien gir en tydelig retning og et mangfold av muligheter for produkter og tjenester uten, eller med lavt, klimaavtrykk. Dette vil påvirke trønderske bedrifters markeder. Med sterke forskningsmiljøer og aktører innen bioøkonomi og teknologi, har Trøndelag et stort potensial for å kunne hevde seg nasjonalt og internasjonalt.

Vi prioriterer

Ansvarlig forbruk og produksjon

- Mobilisere til sirkulær økonomi i nye og eksisterende virksomheter
- Bidra til utvikling av nye forretningsmodeller og innovasjon på tvers av verdikjeder
- Stimulere entreprenørskap innenfor områder som reparasjon, gjenbruk og ombruk
- Stimulere til omstilling gjennom digital transformasjon og offentlige innkjøp

Klima og miljø

- Redusere klimagassutslipp og tap av naturmangfold
- Mobilisere til bruk av fornybare energikilder og økt ressurseffektivitet i alle sektorer
- Aktivt bruke målinger av klimagassutslipp og indikatorer for bærekraft
- Styrke kompetansen i trøndersk næringsliv om EUs klassifiseringssystem for bærekraft og klimarisiko

Anstendig arbeid

- Sikre nok arbeidskraft og fremme anstendig arbeid for alle

Foto Thomas Jergel / Camerat

Foto: Tom Gustavsen

Overgang til sirkulær økonomi og mobilisering til økt ressurseffektivitet

Menneskelig aktivitet kan føre til forurensning av jord, luft og vann, utrydning av arter og overforbruk av ressurser. Overforbruk bidrar til knapphet på mange råvarer. Vi må gå over til å bruke dem i et kretsløp. Mobilisering til en mer sirkulær økonomi i Trøndelag er viktig. Alle må ta i bruk sin kompetanse og finne framtidsrettede løsninger slik at vi tar vare på miljøet, og samtidig videreutvikler næringslivet.

Digital transformasjon er prosesser der en virksomhet endrer hvordan den utfører sine oppgaver, tilbyr bedre tjenester, jobber mer effektivt eller skaper helt nye tjenester. Med grunnkunnskap om de digitale mulighetene blir det enklere å utvikle nye digitalt baserte forretningsmodeller som gir økt konkurransekraft. Digital umodenhet og manglende digital infrastruktur er en barriere. Bedre data knyttet til material- og avfallsstrømmer og digitale løsninger som tilgjengeliggjør disse er en forutsetning for overgangen til en sirkulær økonomi. Offentlig sektor har en sentral rolle i å bidra til mer effektiv ressursbruk. Den kan bidra til å skape markeder for sirkulære varer og tjenester gjennom offentlige

innkjøp. Dette handler om å stille krav til materialbruk i byggeprosjekter, krav om økt levetid og mulighet for å reparere produkter. Andre sektorer kan også bruke sine anskaffelser til å fremme en sirkulær økonomi.

Klimagassutslipp og tap av naturmangfold

Trøndelags næringer må tilpasses et endret klima. Infrastruktur og verdikjeder må utvikles for å fase ut all bruk av fossile energikilder. Trøndelag er godt posisjonert til å utvikle løsninger knyttet til fornybare energikilder. En satsing på en kunnskapsbasert bioøkonomi, der framtidig verdiskaping i størst mulig grad baserer seg på bærekraftig utnyttelse av biologiske ressurser, er Trøndelags største fortrinn i omstillingen til en grønnere økonomi. Den raske teknologiske utviklingen muliggjør dokumentasjon av materialbruk, opprinnelse og prosesser.

Sosial bærekraft og anstendig arbeid

God verdiskaping i Trøndelag forutsetter at all arbeidskraft blir benyttet. Et inkluderende og anstendig arbeidsliv for alle, med flere helårs arbeidsplasser, gjør hele Trøndelag til et attraktivt sted å bo. Utfordringer knyttet til demografiske endringer og integrering gir muligheter for innovative løsninger, som foreksempel sosialt entreprenørskap.

Foto: Ronny Danielsen

I den sirkulære økonomien

skal all ressursutvinning minimeres og skje på en måte som sikrer lik tilgang på ressurser og økosystemtjenester for framtidige generasjoner. Dette gjøres gjennom en optimal utnyttelse av de ressursene man allerede har utvunnet, og ved å unngå forurensning og utslipp.

Regjeringens kunnskapsgrunnlag for sirkulærøkonomi

Fotograf: Erik Røed

Attraktivitet – attraktive Trøndelag

Verdiskapingsstrategien har som forutsetning at den skal bidra til å bygge et mangfoldig næringsliv i Trøndelag. Steder som har et bredt næringsliv, et variert fritidstilbud og gode tjenester til befolkning og virksomheter, tiltrekker seg lettere nye innbyggere. Attraktivitet handler om å være attraktiv for innbyggere, næringsliv og besøkende. Positive endringer bidrar til attraktivitet, og attraktivitet må videreutvikles kontinuerlig.

Vi prioriterer

Rekruttering

- Fokuserer på utvikling av bostedsattraktivitet
- Stimulere til attraktive kontor- og arbeidsfellesskap i distriktene
- Støtte opp om et mangfoldig og variert næringsliv i distriktene
- Beholde studenter etter studiene

Bærekraftige etableringer

- Utvikle næringsareal, infrastruktur og offentlige tjenester
- Øke tilgjengelig kapital for investeringer
- Fortelle de gode historiene
- Stimulere etablerte selskaper til å bli og vokse i Trøndelag

Forskningsaktivitet og studier

- Synliggjøre Trøndelags fremragende forskningsmiljøer
- Mobilisere til aktivt samspill mellom forskningsmiljøer og virksomheter
- Videreutvikle Trøndelag som attraktivt sted å studere

Besøk

- Synliggjøre Trøndelag som opplevelsesregion
- Utvikle og ivareta levende kulturmiljø

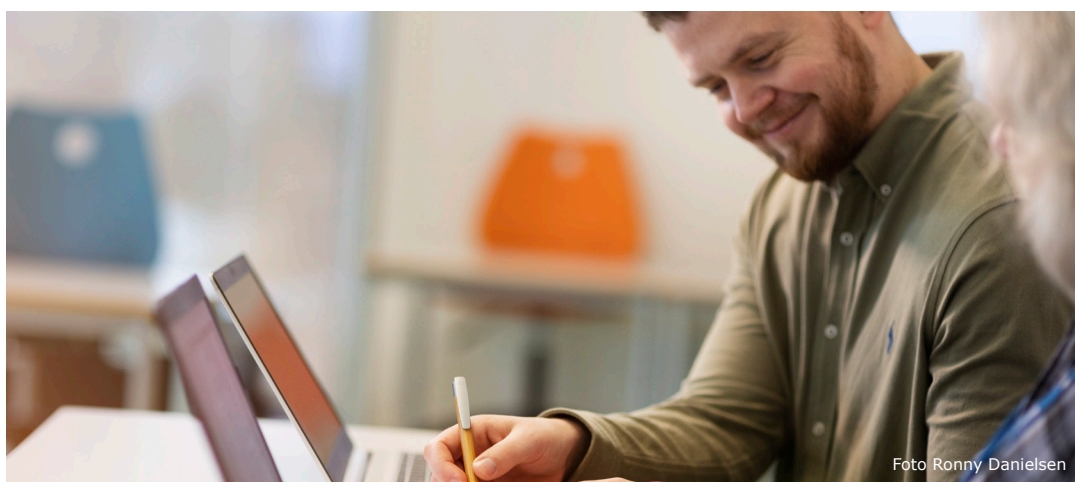

Foto Ronny Danielsen

Være attraktiv for rekruttering

Å bygge godt omdømme omfatter å være en god arbeidsgiver og å skape en god arbeidsplass, men også et godt lokalmiljø. Godt omdømme bygges når for eksempel studenter eller lærlinger får gode erfaringer fra en arbeidsplass, og forteller det videre. Gode opplevelser øker sjansen for at elever og studenter blir værende. Kommunene har ansvar for samfunnsutvikling som er grunnlag for bostedsattraktivitet og befolkningsvekst. Samlokalisering i kontorfellesskap kan være et viktig virkemiddel for rekruttering. Lokalsamfunnene må utvikles i et bredt samarbeid mellom frivilligheten, næringslivet og kommunen.

Være attraktiv for bærekraftige etableringer

En forutsetning for å framstå som attraktiv for etableringer, er at kommunene har tilgjengelig areal, en velfungerende infrastruktur og et godt tjenestetilbud til næringslivet. Det er et felles ansvar å framsnakke våre fortrinn og vise fram våre suksesser. Trøndelag trenger velfungerende kapitalmiljø med vilje og evne til å investere i regional vekst og nyskaping. Mange sterke og aktive klynger og mangfoldet av utviklingsrettede bedrifter må løftes fram.

Være attraktiv for forskningsaktivitet og studier

Trøndelag er et fylke med fremragende forskningsmiljøer og universiteter. De har en nasjonal posisjon og er en svært viktig attraktivitetsfaktor for Trøndelag. Det er viktig å bidra aktivt til å utvikle og synliggjøre campusene og forskningen som skjer her, både nasjonalt og internasjonalt. Miljøene må gjøres lettere tilgjengelig for næringsliv og kommuner. Vi må samarbeide tett for å gi studentene en arbeidsrelevant og attraktiv utdanning. Det vil også bidra til at næringslivet lettere kan rekruttere arbeidskraft og beholde flere studenter i Trøndelag. Forsknings- og utdanningsinstitusjonene må kobles enda tettere sammen med regionens øvrige innovasjonsaktører.

Være attraktiv å besøke

Trøndelag må kunne tilby omgivelser og helhetlige opplevelser som er attraktive og tilgjengelige for både lokalbefolkning og besøkende. Innbyggernes identitet og stolthet bidrar til å styrke områdenes omdømme. Det er viktig å synliggjøre og sikre levende kulturmiljø som drivere i attraktivitetsbyggingen.

Samhandling – Trønderlaget vinner

Trøndelag har en kultur for samhandling. Ambisjonen er balansert utvikling i regionen, hvor ulike samfunnsaktører samhandler til felles beste og for naboens suksess. Samarbeid mellom byene og distriktene må være basert på gjensidig raushet og respekt. Vi må bli bedre og bevisste på mulighetene og potensialene ved å spille hverandre gode, og samtidig utvikle et strategisk samarbeid for trønderlaget.

Vi prioriterer

Sentrum og distrikt

- Mobilisere universitetene, høyskoler, fagskoler og videregående skoler til økt samhandling om felles kompetansenoder i distriktene

Innovasjons-systemet

- Styrke og videreutvikle eksisterende arenaer mellom innovasjonsaktørene
- Utvikle og kommunisere tydelige og forståtte funksjoner og rolle
- Videreutvikle et sømløst, regionalt virkemiddelapparat

Nytt og forsterket samarbeid

- Styrke og videreutvikle arbeidet med bedriftsnettverk og klynger
- Videreutvikle dialogen på de interkommunale politiske samarbeidsarenaene
- Identifisere behov og eventuelt sammensetning av samhandlingsarena for forskningsmiljøer, høyskoler og universiteter, næringsliv og offentlig sektor

Trøndernettssamling. Foto Ida Valsø

Klynger

er sammenslutninger av etablerte bedrifter, oppstartsselskaper, kunnskapsmiljøer, offentlige aktører og kapitalmiljø som sammen jobber for omstilling, nyskaping og vekst, med utgangspunkt i felles ambisjoner og mål.

Bedriftsnettverk

har som oftest en markedsnær tilnærming, og er som regel mindre grupper av bedrifter som ønsker å utvikle strategisk kommersielt samarbeid.

Sentrum og distriktene

Kommunenenes samarbeidsstrukturer er i endring, og det er et økende behov for å se egen kommune som en del av et større omland. Trondheim med sine institusjoner, arbeidsplasser og kjøpekraft har en sentral funksjon i Trøndelag. En livskraftig region er viktig for byens utvikling. Et godt samarbeid mellom byene og resten av regionen, basert på gjensidig raushet og respekt, gir gjensidig styrke i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Innovasjonssystemet

Det er behov for en kontinuerlig utvikling av samarbeidet mellom innovasjonsaktørene slik at det oppleves som et sømløst virkemiddelapparat. Aktørenes roller, funksjon og samspill må kommuniseres ut og være tydelig. For at Trøndelag skal lykkes må det arbeides med å få på plass et økosystem for entreprenørskap og vekst. Det skal bidra til å øke bedriftenes konkurranseevne.

Nytt og forsterket samarbeid

Klynger og nettverk anses som sentrale for Trøndelag i arbeidet med å stimulere til omstilling, nyskaping og vekst i næringslivet. Denne arbeidsformen har fått økt fokus i Trøndelag de siste årene. Felles for klynger og nettverk er at deltagerne har ambisjoner som bare kan realiseres gjennom samarbeid med andre. Klyngene bidrar til økt omstilling og nyskaping og anses som sentrale aktører i innovasjonssystemet. Det er viktig å ha gode klynger innenfor sentrale næringsområder i regionen. Det blir derfor prioritert å jobbe med tilrettelegging og støtte til nye klynger som anses som strategisk viktige for Trøndelag.

Etablerte interkommunale politiske samarbeid, tidligere regionråd, er viktige arenaer for å utvikle det strategiske samarbeidet mellom kommunene. Disse arenaene er også sentrale for samhandling med regionale aktører. Kommunegrensene må ikke være et hinder for samarbeid i offentlig sektor og for privat næringsliv. Trøndelag mangler en samhandlingsarena for og med forskningsmiljøer, høyskoler og universiteter.

Satsingsområder

De fire satsingsområdene er områder hvor Trøndelag har særlige fortrinn og muligheter – vår spissede satsing.

BIOØKONOMI

Foto Leif Harald Hanssen

Bioøkonomi er verdiskaping basert på bærekraftig utnyttelse av fornybare biologiske ressurser til mat, helse og fiberprodukter, industrielle produkter og energi.

Retningsmål

- I 2025 er Trøndelag en ledende region i utvikling av bioøkonomien
- I 2025 benyttes biomasseressursene som råstoff til økt verdiskaping i komplette sirkulære verdikjeder
- I 2025 benyttes produksjonsarealer på sjø og land til bærekraftig vekst innen reindrift, jordbruk, skogbruk, havbruk og fiskeri
- I 2025 er Trøndelags posisjon som Norges mest komplette matproduserende region styrket, og bidrar til økt selvforsyningsgrad

Vi prioriterer

Foto Kjell Ivar Bye

Foto Steinar Johansen

Foto Ida Valsø

Kompetanse / Forskning, utvikling og innovasjon

- Stimulere til kunnskapsutvikling, innovasjon og internasjonalisering i leverandør- og videreforedlingsindustriene

Bærekraft

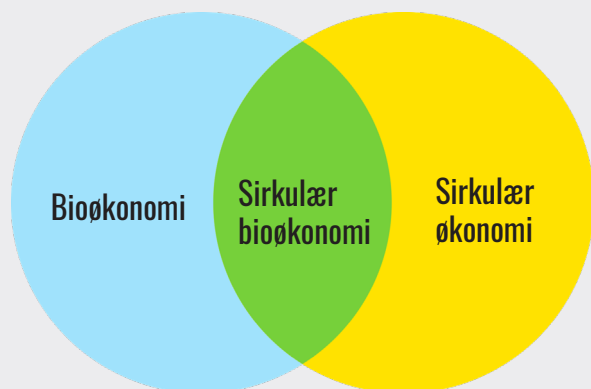
- Stimulere til lokalt, nasjonalt og internasjonalt samarbeid som bidrar til økt bærekraftig produksjon
- Utvikle og bruke teknologi til økt konkurranseevne og bedre klima- og energiprofil i verdikjedene
- Ivareta og disponere arealene til bærekraftig biomasseproduksjon på kort og lang sikt

Attraktivitet

- Synliggjøre Trøndelag som fremragende bioøkonomiregion

Samhandling

- Styrke samarbeidet mellom sektorene innenfor bioøkonomien
- Styrke samhandlingen mellom kunnskapsmiljø, forvaltning og næring

Sirkulær bioøkonomi er å:

- Resirkulere, dele og gjenbruke bioråstoff
- Utnytte organiske avfalls- og sidestrømmer
- Være ressurseffektiv
- Gjenvinne næringsstoffer

Bioøkonomien er viktig i trøndersk næringsliv – vi har betydelige ressurser, god kompetanse og lange tradisjoner knyttet til fiske, havbruk, jordbruk, reindrift, skogbruk og utmark. Når samfunnsutfordringene knyttet til matproduksjon, matsikkerhet, klima, miljø og bærekraft endrer karakter, blir det avgjørende å utnytte mulighetene knyttet til bioøkonomien. Ambisjonen er å utnytte naturressursene ved å koble tradisjonell og ny kompetanse for å sikre framtidig verdiskaping og sysselsetting i alle deler av Trøndelag.

Trøndelag har gode forutsetninger for å videreutvikle bioøkonomien og dermed bidra til et grønt skifte. Regionen har fortrinn i kombinasjonen store biologiske ressurser og komplette verdikjeder, samt sterke kunnskapsmiljøer og høy kompetanse hos næringsaktørene. Trøndelag har både et ansvar og en mulighet til å ta en nasjonal posisjon på området.

To av handlingsplanene under Europas Grønne Giv, «Farm to Fork» og kommisjonens nye biodiversitetsstrategi skal bidra til at bønder, næringsliv og forbrukere jobber tettere sammen for å sikre et mer konkurransedyktig og bærekraftig matsystem.

Rapporten «Muligheter for økt verdiskaping gjennom samarbeid mellom havbruks-, jord- og skognæringene i Trøndelag» peker på muligheter for verdiskaping på tvers av sektorene. Som hovedtiltak pekes det på etablering av en regional, tverrsektoriell satsing for utvikling av bioøkonomien i Trøndelag.

Sirkulær bioøkonomi

En bærekraftig bioøkonomi er nært knyttet til den sirkulære økonomien. Det må legges til rette for gode koblinger mellom blå og grønn sektor, og alle side- og avfallsstrømmer må nyttes i etablerte, eller gjennom oppbygging av nye, verdikjeder. Trøndelag må ha et sterkt fokus på å utvikle den sirkulære bioøkonomien.

Bioøkonomien er sentral for å kunne nå mange av bærekraftsmålene. Satsing på en kunnskapsbasert bioøkonomi, der framtidig verdiskaping i størst mulig grad baserer seg på bærekraftig utnyttelse av fornybare biologiske ressurser, er Trøndelags største fortrinn i omstillingen til en grønnere økonomi. Dette er et viktig grunnlag for framtidige arbeidsplasser og et bærekraftig samfunn.

Bærekraft, klima og naturmangfold

Det er viktig å unngå tap av biologisk mangfold. Den største trusselen mot naturmangfoldet er ikke produksjon av biomasse, men nedbygging av arealer. En helhetlig, kunnskapsbasert forvaltning av produksjonsarealene må legges til grunn.

Det er et stort potensial for binding av CO₂ gjennom biomasseproduksjon i jord, skog og hav. Ifølge FNs klimapanel er det mulig å tilrettelegge for økt karbonbinding i jord og skog uten at det går på bekostning av naturmangfold eller andre bærekraftformål.

Trøndelag – Norges matregion nr. 1

Trøndelag har en betydelig andel av nasjonal matproduksjon både innen grønn og blå sektor. Det er over tid arbeidet godt med utvikling av lokal mat og drikke, også som et sentralt element av regionens samlede reiselivsprodukt. Trøndelag har derfor gode forutsetninger for ytterligere å forsterke posisjonen som Norges ledende matregion.

Foto Erik Røed

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde bioøkonomi

Status 2022-2023

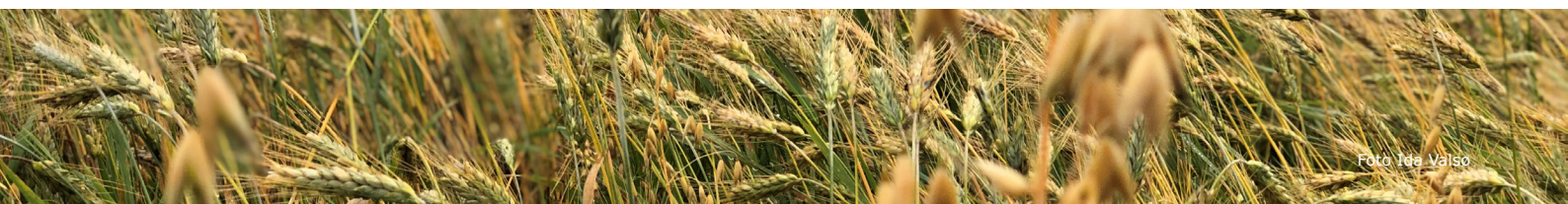
I 2022 ble den regionale satsinga «Programsatsing bioøkonomi» etablert. Programsatsinga har tre fokusområder; (i) Videreutvikle det gode samarbeidet som allerede eksisterer mellom aktører innen blå og grønn næring i Trøndelag, samt etablere nye samarbeidskonsortier, gjennom fokus på samhandling og kunnskapsdeling, (ii) Utarbeide et kunnskapsgrunnlag for arealbruk i Trøndelag, og (iii) Kartlegge forekomst og status på bruk av restråstoff i Trøndelag, for blå og grønne verdikjeder. Programsatsinga videreføres i neste handlingsplanperiode, og resultatene fra «Kartleggingsstudie restråstoff i Trøndelag» vil følges opp for å uteske verdiskapingspotensialet i eksisterende restråstoff.

Utfordringer og muligheter

Trøndelag har med sine biologiske ressurser, sterke kunnskaps- og teknologimiljøer og høy kompetanse hos næringsaktørene, gode forutsetninger for å gå foran i utviklingen av bioøkonomien. Fylkeskommunens innsats rettet mot de biobaserte næringene er viktig i rollen som regional samfunnsutvikler. Samfunnsutfordringer knyttet til matberedskap, klima, miljø og bærekraft blir stadig mer gjeldende, og det blir avgjørende å utnytte mulighetene knyttet til bioøkonomien. Det påbegynte mobiliseringsarbeidet som retter fokus mot bærekraftig fôr og biobaserte produkter som erstatning for petroleumbaserte produkter, vil bidra til å svare ut flere av disse utfordringene. Dette er ikke bare et nasjonalt, men også et regionalt, samfunnsoppdrag. Arbeidet vil følges opp i kommende handlingsplanperiode.

Tiltak bioøkonomi 2024-2025

1. Utvikle nye framtidsetta utdanningsløp for å styrke rekruttering og løfte bionæringene inn i det grønne skiftet.
2. Mobilisere til utvikling av nye fôrkilder med et lavere klimafotavtrykk, for å møte sektorenes framtidige proteinbehov.
3. Bidra til utvikling, kommersialisering og bruk av nye biobaserte produkter som erstatning for petroleumbaserte produkter.
4. Utvikle og følge opp et kunnskapsgrunnlag for å ivareta biosektorenes behov for framtidig produksjonsareal, inklusive felles bruk av arealer med andre nærings- og samfunnsinteresser.
5. Videreføre programsatsing bioøkonomi, herunder følge opp resultatene av «Kartleggingsstudie restråstoff i Trøndelag».
6. Etablere og følge opp et leverandørutviklingsprogram for havbruksnæringen.

OPPLEVELSER

Foto Kjell Ivar Bye

Opplevelser i Trøndelag er et mangfold av aktiviteter, severdigheter og omgivelser knyttet til mat, natur, kultur, kulturarv og arrangement med regional og nasjonal betydning, som tilbys lokalbefolkning og besøkende. Opplevelsene er ikke nødvendigvis kommersielle produkter, men besøk som genererer økonomisk verdiskaping hos ulike aktører, bransjer og tilbydere.

Retningsmål

- I 2025 er Trøndelag en bærekraftig, attraktiv og mangfoldig opplevelsesregion
- I 2025 gir trønderske opplevelser større verdiskaping, mindre avtrykk og positive ringvirkninger for lokalsamfunn

Vi prioriterer

Kompetanse

- Utvikle vertskapskompetanse for innbyggere, næringsaktører, arrangører og kommuner
- Bidra til rekruttering til opplevelsesbransjen
- Stimulere til kompetansehevende tiltak for økt profesjonalisering

Forskning, utvikling og innovasjon

- Mobilisere til økt bruk av forskning og innovativt samarbeid med FoU-miljøer
- Stimulere til økt samarbeid med ulike fagfelt som for eksempel design, arkitektur, kunst og kultur

Bærekraft

- Mobilisere til at flere destinasjoner, aktører og opplevelsesprodukter blir bærekraftige
- Utvikle helårsopplevelser som bidrar til helårs arbeidsplasser
- Bruke opplevelsesnæringene som pådriver i lokal samfunnsutvikling gjennom tverrfaglig samarbeid om besøksforvaltning
- Satse på økt tilgjengelighet, bærekraftig transport og korresponderende transportsystemer

Attraktivitet

- Utvikle og formidle historier fra hele Trøndelag
- Utvikle konseptene «Trønderske gjestebud, Trønderske underverk og Trøndersk naturglede»
- Bidra til at opplevelser blir tilgjengelig både for lokalbefolkning og besøkende

Samhandling

- Videreutvikle felles markedsføring og omdømmebygging for hele Trøndelag
- Sikre god samhandling mellom næringsliv, arrangører, frivilligheten og det offentlige

Trøndelag er en mangfoldig opplevelsesregion med store lokale variasjoner. Hele regionen må kunne ta ut sitt potensiale innenfor opplevelsesfeltet for å bidra til økt verdiskaping. Strategien skal gi retning for utviklingen og samtidig gi rom for at alle aktører og besøksmål kan utvikle seg og lokalsamfunnene på best mulig måte. Gode steder å bo er gode steder å besøke.

Bærekraftig utvikling er en viktig forutsetning i arbeidet med opplevelser. Det handler om miljø, attraksjonskraft og omdømme. Det handler om å stille spørsmål ved hvilke besøkende Trøndelag vil ha. Om å bruke besøk og opplevelser som verktøy for en ønsket lokalsamfunnsutvikling og om å utvikle bærekraftige

løsninger for bedrifter og transport. Besøksforvaltning og god tilrettelegging er hensiktsmessige verktøy for å styre utviklingen. Befolkningen har blitt mer opptatt av sikkerhet, lokale råvarer, mindre trengsel, mulighet for kontroll og korte beslutningshorisonter.

Det er en økende etterspørsel fra besøkende etter bærekraftige tjenester som kommer lokalsamfunnet til gode og som tar hensyn til miljøet og de som bor der. I et bærekraftsperspektiv er det viktig å utvikle helårsopplevelser. Det bidrar til å spre besøk og belastning, samtidig som ressursene utnyttes bedre og gir en stabilitet for ansatte gjennom heltidsarbeidsplasser.

Besøksforvaltning

betyr å sikre en bærekraftig utvikling som er innenfor grensen til det natur, landskap, miljø, lokalsamfunn og lokal kultur tåler, samtidig som det gir grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping.

Økonomisk verdiskaping basert på opplevelser er tett knyttet til et områdes kraft til å tiltrekke seg besøk, stedets besøksattraktivitet. Opplevelsene skapes gjennom foredling av Trøndelags råvarer, natur, mat, kultur og historie.

Hvem besøker Trøndelag?

Trøndelag har en unik posisjon med tanke på geografisk beliggenhet. Regionen er lett tilgjengelig og har store muligheter for grønn transport. Trøndelag er en mangfoldig opplevelsesdestinasjon og del av et større reisemønster. Reisemønsteret er i stor grad knyttet til rundreiser og besøkendes relasjoner til regionen. 80 % av de som overnatter i Trøndelag er nordmenn. Det viser en sterk nasjonal posisjon. Forretningsreiser, særlig møter, insentivreiser, konferanser og eventer, er allerede en viktig bidragsyter til verdiskaping i Trøndelag. Det er et potensiale i å tenke nytt og utvikle løsninger gjennom å tilby meningsfulle opplevelser i kobling mot arrangementer og konferanser.

Ferie- og fritidsbesøkende er det segmentet som har størst potensiale og lettest kan påvirkes. Den internasjonale konkurranseevnen ligger i å forsterke Trøndelags styrke på det nasjonale markedet og ha fokus på at nordmenn velger Trøndelag framfor utenlandske besøksmål i ferier og fritid. Det må gjøres en grundig vurdering av hvilke internasjonale markeder og målgrupper vi skal profilere mot. Målet er

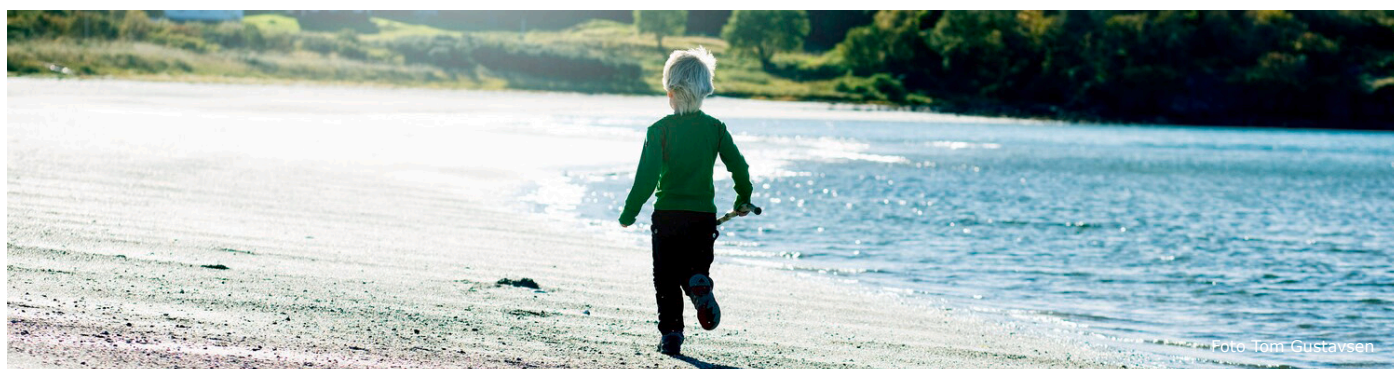
å få de bærekraftige besøkende til regionen. De som bruker flere dager i regionen, de som er her av andre årsaker men bruker ekstra dager på opplevelser, de med kort reisevei og de som legger igjen mest penger.

Fremtidbilder for opplevelsesnæring i Trøndelag

Scenario 2030 opplevelsesregion Trøndelag, er både et kunnskapsgrunnlag og en vedtatt utviklingsretning. Det unike med Trøndelag som opplevelsesregion er det menneskeskapte. Undersøkelser viser at Norges vekstmuligheter ligger i lokal kultur og menneskeskapte opplevelser. Dette er en ledig nasjonal posisjon som Trøndelag kan ta. I tillegg er Trøndelag lett tilgjengelig, har en spennende historie og et rikt kulturliv, et godt lokalt kjøkken og attraktivt byliv og muligheter for å komme tett på lokalbefolkningen. Hovedgrepet er å ta hele Trøndelag i bruk gjennom å utvikle innhold og kommunikasjon som støtter opp om konseptene «Trønderske gjestebud, Trønderske underverker og Trøndersk naturglede».

Sørsamiske opplevelser

Sørsamisk kunst og kultur er en drivkraft for samfunnsutvikling, og viktig for Trøndelag som opplevelsesregion. Reindrift er et grunnlag for sørsamisk språk og kultur, og for å opprettholde lokal matproduksjon og bosetting. Det er viktig at sørsamiske aktører eier og formidler sin historie på det sørsamiske samfunnets egne premisser.

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde opplevelser

Status 2022-2023

Det regionale reiselivsoppdraget ble lagt ut på anbud, Trøndelag Reiseliv ble valgt som operatør for perioden 2023-2026, og oppdraget er under gjennomføring. Det er etablert en kommunikasjonsplattform for reiselivet som oppfølging av Scenarioprojektet for opplevelsesnæringene. I 2022 etablerte Trøndelag fylkeskommune et besøksforvaltningsprosjekt med en regional del og to pilotkommuner; Oppdal og Inderøy. I tillegg er det igangsatt en rekke prosjekter på initiativ av ulike aktører som er i tråd med handlingsplanens prioriteringer.

Utfordringer og muligheter

Opplevelsesnæringene består av reiseliv og opplevelser basert på natur, mat, kultur/kulturarv og større arrangement. Det er fortsatt behov for å utvikle en felles bransjeforståelse for feltet. For ny handlingsplanperiode 2024-2025 blir oppfølgingen av Reisemålsutvalgets NOU 2023:10, Leve og oppleve, Reisemål for en bærekraftig fremtid en viktig oppgave. Utredningen samsvarer med sentrale utfordringer for, og forventet utvikling av, opplevelsesnæringene i Trøndelag. Viktige anbefalinger er at kommunene bør ta ansvar for å etablere en reisemålsledelse og drive besøksforvaltning tilpasset lokale forhold. Videre er det fortsatt behov for mer forskning i opplevelsesnæringene, sterkere samhandling i innovasjonssystemet, omstillingsbehovet er stort i deler av bransjen og tilgang på arbeidskraft er en utfordring.

Tiltak opplevelser 2024-2025

1. Mobilisere flere bedrifter i opplevelsesnæringen til å ta i bruk FoU-virkemidlene i sitt utviklingsarbeid og etablere samarbeidsstrukturer for å gjøre regionen i stand til å dra nytte av nasjonale og internasjonale FoU-utlysninger.
2. Gjennomføre tiltak basert på konseptene trønderske gjestebud, trønderske underverk og trøndersk naturglede. Tiltakene skal bidra til sesongutvidelser, nye opplevelser, profesjonalisering, helårs sysselsetting og prioritere målgrupper med høy verdiskaping og lavt utslipp.
3. Følge opp samarbeidsavtalen med Sametinget når det gjelder samisk opplevelsesnæring.
4. Utvikle nye samhandlingsmodeller mellom innovasjonsselskapene, det regionale reiselivsoppdraget, destinasjonsselskapene og bransjeaktører innen opplevelsesnæring.
5. Etablere en satsing på besøksforvaltning og reisemålsledelse som oppfølging av NOU 2023:10 og Scenarioprojektet.
6. Utarbeide et kunnskapsgrunnlag som synliggjør sammenhengen mellom grønn mobilitet, tilgjengelighet, transportsystemer og opplevelsesnæringen i Trøndelag.
7. Videreutvikle satsingen på Trøndelag som matregion for å forsterke regionens posisjon på mat og måltidsopplevelser og utforme et felles mål for satsingen i Trøndelag.

Foto Marius Rua

TEKNOLOGI

Teknologi er en driver i utviklingen av næringsliv, offentlig sektor og i samfunnet generelt. Teknologiutviklingen skaper behov for kompetanse og tilpasning. Strategien retter seg både mot teknologileverandørene og de som skal ta i bruk ny teknologi.

Retningsmål

- I 2025 er trøndersk næringsliv ledende i utvikling, kommersialisering og bruk av teknologi
- I 2025 er trønderske forskningsmiljø aktive på kompetanseoverføring for utvikling og anvendelse av teknologi til hele Trøndelag
- I 2025 har Trøndelag økt antallet vekstkraftige teknologiselskap og eksport av teknologi
- I 2025 er trøndersk næringsliv ledende i arbeidet med digital transformasjon

Vi prioriterer

Kompetanse

- Aktivt koble næringslivets behov innen teknologi til utdanningsinstitusjoner, elever og studenter
- Stimulere og bidra aktivt til digitalisering og digital transformasjon i næringslivet og offentlig sektor

Forskning, utvikling og innovasjon

- Forsterke Trøndelag som test- og demonstrasjonsarena for ny teknologi

Bærekraft

- Synliggjøre hvordan teknologiutvikling og bruk av teknologi kan bidra til det grønne skiftet
- Synliggjøre utvikling av bærekraftige tjenester innen helse og velferd ved bruk av teknologi

Attraktivitet

- Synliggjøre regionens mangfold av testfasiliteter og demonstrasjonsanlegg
- Løfte fram regionens teknologikompetanse og teknologihovedstaden Trondheim
- Forsterke arbeidet med å beholde og tiltrekke oss teknologikompetanse

Samhandling

- Forsterke samspillet mellom FoU, næringsliv, offentlige aktører og kapitalmiljø
- Bygge og forsterke systemene og samspillet mellom dem for å bidra til realisering av teknologiske mulighetsområder

Foto Biodrone

Illustrasjon Eelume

Sterke forsknings- og utdanningsinstitusjoner og et veletablert næringsliv med teknologileveranser som virksomhetsområde, gir Trøndelag et kompetansefortrinn. Det er viktig for regionens utvikling at man lykkes med å overføre denne kompetansen til næringslivet og offentlig sektor. Bruk av ny teknologi står sentralt i utviklingen av bærekraftige løsninger og grønn omstilling.

Eksempler på dette ser vi innen produksjon og distribusjon av kraft, transport, landbruk, fiskeri, havbruk og industri. For å nå klimamålene er det behov for å ta i bruk ny teknologi som reduserer utslipp. Ny teknologi forutsetter infrastruktur som gjør dette mulig, for eksempel innenfor bredbånd og energiforsyning.

Digital transformasjon

Nasjonal og internasjonal konkurranse stiller økte krav til produktkvalitet og dokumentasjon. Krav til effektivitet og kvalitet og utfordringer relatert til demografi bidrar til at samfunnet, næringslivet og offentlig sektor må digitalisere tjenester og arbeidsprosesser. Både organisasjon og forretningsmodell blir påvirket og endret. Dette er en

utfordring for mange små og mellomstore bedrifter. Det offentlige kan være til støtte for bedriftene med tanke på kompetansebygging og etablering av helhetlige systemer. Økt samarbeid om digitalisering mellom offentlig og privat sektor, kan utløse store muligheter for innovasjon.

Leverandørindustri

En sterk leverandørindustri på IKT og elektronikkområdet er viktig for Trøndelag. Det må tilrettelegges for fortsatt god utvikling i denne industrien. Trøndelag har noen store aktører på dette feltet og et stort antall virksomheter med et potensiale for vekst. Muliggjørende teknologier er et viktig element i den videre utviklingen. Viktige faktorer for å sikre vekst er tilgang på kompetanse, arbeidskraft og kapital.

Det offentliges rolle

Det offentlige har en rolle som samfunnsbygger, pådriver og bestiller, også når det kommer til bruk av ny teknologi. Det er viktig at offentlige virksomheter tar rollen som krevende kunde, innen områder som samferdsel, energiomstilling, helse og utdanning.

Industrialisering

Teknologi gir muligheter for grønn omstilling i industrien og etablering av ny industri. Trøndelag har erfaring med å bygge leverandørindustri og har gode forutsetninger og kompetanse for å gjøre dette på nye områder. Trøndelag har blant annet teknologitung prosessindustri, og innenfor olje, gass og havbruk skjer ny og viktig industriutvikling i randsonen av etablerte miljøer. Det gir store muligheter for utvikling av nye markeder, for eksempel innen fornybar energi.

Havrom

Havrom omfatter her marin og maritim teknologi. Dette er viktige næringsområder i Trøndelag, med flere ledende teknologileverandører. Trøndelag må fortsatt jobbe med utviklingen av innovasjonsmiljøene på dette området og legge til rette for samarbeid mellom industri og FoU-miljø.

Mineraler

Trøndelag har et naturressursgrunnlag som kan bidra til å dekke deler av samfunnets behov for mineraler. Mineraler er spesielt viktig som nødvendige råvarer til de teknologiske løsningene ved et grønt skifte. Samfunnets forbruk og store behov gjør det samtidig viktig å fokusere på den sirkulære økonomien gjennom gjenvinning og ombruk.

Tiltak 2024-2025

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde teknologi

Status 2022-2023

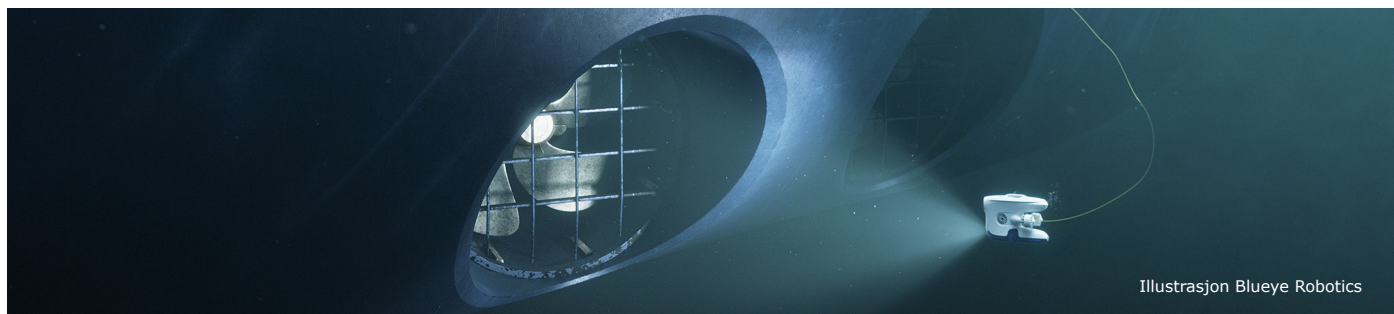
Det er valgt å prioritere to tiltak denne perioden. Nord universitet utfører i disse dager en kartlegging og utarbeider et kunnskapsgrunnlag om digital modenhet, digital transformasjon og digital kompetanse i småbedrifter. Oppdraget ferdigstilles i november 2023. Kunnskapsgrunnlaget gir kunnskap som skal følges opp videre i dette arbeidet. Industri 4.0 Trøndelag er inne i sin siste fase. Det jobbes sammen med næringshager og en inkubator om en skisse til et oppfølgingsprosjekt, basert på erfaringene fra Industri 4.0 Trøndelag. Flere av tiltakene er fulgt opp gjennom aktiviteter i det regionale partnerskapet som arbeider med å utvikle tjenester og programmer som skal bidra til nasjonale mål om å bygge sterke eksport- og skaleringsprogrammer for teknologibaserte bedrifter.

Utfordringer og muligheter

Innsatsområde teknologi er svært omfattende og rommer flere ulike forståelser. En av flere dualiteter i innsatsområdet, er blant annet forholdet mellom teknologiutvikling og teknologibehov og tiltak for å utvikle teknologibedriftene. Det ene handler om teknologi som verktøy og forutsetninger og incentiver for å utvikle og ta i bruk ny teknologi, mens det andre omhandler teknologibransjen og teknologiselskapene. Det er viktig å mobilisere næringslivet og offentlig sektor til å ta ny teknologi i bruk, for økt effektivisering og omstilling. Utviklingen skjer svært raskt og nesten daglig lanseres nye løsninger og muliggjørende teknologi, for eksempel gjennom bruk av kunstig intelligens. Det er svært krevende å være oppdatert og inneha nødvendig kompetanse for å se muligheten og også håndtere utfordringene. Det er behov for å spisse og tydeliggjøre innsatsområdet for å finne treffsikre og konkrete tiltak. Trøndelags bidrag til omstilling i industrien og utvikling av ny grønn industri skjer gjennom å bygge kunnskapsbasene for de nye teknologiene.

Tiltak teknologi 2024-2025

1. Konkretisere teknologi som satsingsområde og opprette ei samhandlingsgruppe for satsingsområdet.
2. Gjennomføre kartlegging og utarbeide kunnskapsgrunnlag om digital modenhet, digital transformasjon og digital kompetanse; TWIN transition og SMB i Trøndelag.
3. Mobilisere næringslivet og kommunene til å bruke katapultsystemet og Trøndelags lab- og testarenaer.
4. Evaluere erfaringene fra *Industri 4.0 Trøndelag*, utvikle og ta i bruk ny kompetansehevingsmodell for grønn og digital omstilling i småbedriftene.
5. Tilrettelegge for teknologigründere i Trøndelag gjennom å sikre konkurransedyktige vekstvilkår og mobilisere regionale investorer.

Illustrasjon Blueeye Robotics

OFFENTLIG SEKTOR

Offentlig sektor er viktig som tilrettelegger, tjenesteyter og samarbeidspartner for næringslivet, og på noen områder er også offentlig sektor innovasjonsledende. Trøndelag har store statlige etater og direktorater, offentlige foretak og kommuneadministrasjoner. Spennet i størrelse på virksomheten, og i ansvar og oppgaver er stort, og dermed også forutsetningene og handlingsrommet for å bidra til verdiskaping. Strategien avgrenser seg til oppgaver av betydning for kommunenes rolle i næringsutvikling, og forskning og innovasjon i offentlig sektor.

Foto Ronny Danielsen

Retningsmål

- I 2025 har kommunene i hele Trøndelag en tydelig innsats på næringsutvikling og eget utviklingsarbeid
- I 2025 har offentlig sektor i hele Trøndelag en forsknings- og innovasjonskultur

Vi prioriterer

Kompetanse

- Styrke plan- og utviklingskompetansen i kommunene
- Utvikle de regionale kompetanseforaene som arena for rekruttering og kompetanseutvikling
- Styrke utviklingsarbeidet gjennom økt kunnskap om virkemidler
- Styrke kompetansen på innovative anskaffelser i offentlig sektor
- Styrke næringslivets kompetanse om innkjøpsprosesser og kompetansekrav

Forskning, utvikling og innovasjon

- Mobilisere til mer bruk av forskning og innovasjon i offentlig sektor

Bærekraft

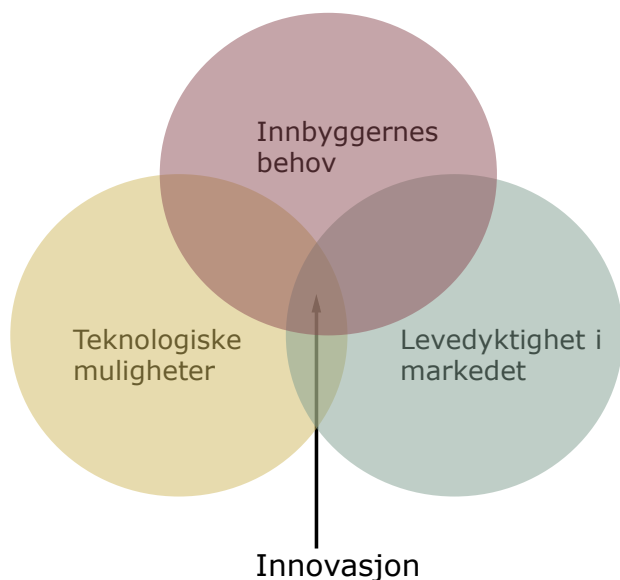
- Bruke innkjøpsmakten for å bidra til flere bærekraftige produkter og tjenester, og flere sirkulære løsninger
- Løse utfordringene knyttet til integrering og demografiske endringer gjennom sosialt entreprenørskap og innovative løsninger

Attraktivitet

- Utvikle og synliggjøre næringsareal, attraktive steder og byer, bokvaliteter og offentlige tjenester til gründere, tilreisende og arbeidssøkere
- Synliggjøre de gode forskningshistoriene
- Markedsføre offentlig sektor som mulig forsknings- og testarena

Samhandling

- Styrke dialogen med næringslivet for god kunnskap om næringslivets behov
- Styrke samarbeid med andre kommuner og aktører innenfor nærings-, og samfunnsutvikling
- Styrke samarbeidet mellom kommunene, innovasjonsselskapene og forskningsmiljøene

Offentlig sektor har ansvar og oppgaver av stor betydning for næringslivet blant annet innenfor utdanning, fysisk og digital infrastruktur, stedsutvikling og arealplanlegging. Kommunene har viktige roller både som tjenesteyter og gjennom sitt utviklingsarbeid. Forskning viser at mange kommuner har få ressurser til utviklingsarbeid både til det som er definert som næringsutvikling og øvrig utviklingsarbeid.

Faktorer som aldrende befolkning, klimakrav, inkludering og trange budsjetter er utfordringer offentlig sektor, og særlig kommunene, står overfor. Disse utfordringene må løses på nye måter, på tvers av sektorer, og i et tettere samarbeid med både næringsliv, kunnskapsmiljø og frivilligheten. Løsninger på viktige samfunnsutfordringer kan ha et kommersielt potensial. På enkelte områder er offentlig sektor helt i tet når det gjelder å ta i bruk ny kunnskap og teknologi.

Offentlig sektor er en stor innkjøper og de største innkjøpene blir gjort innenfor bygg- og anleggsvirksomhet. Innretningen på anbudene har stor betydning for hvilke muligheter trøndersk næringsliv har til å levere varer eller tjenester. Tilrettelegging for lokale aktører kan gi et større marked og dermed et mer mangfoldig, regionalt næringsliv. Vi har et nettverkssamarbeid på fylkesnivå,

og mange kommuner i Trøndelag samarbeider om innkjøp. Leverandørutviklingsprogrammet er viktig i dette arbeidet.

Trøndelag har et godt samarbeid mellom Statsforvalteren, KS og fylkeskommunen der felles dialog med kommunene i fylket og en felles satsing på forskning og innovasjon i offentlig sektor koordineres.

I kommunenes arbeid med å tilrettelegge for næringsutvikling, har skillet mellom næringsutvikling og samfunnsutvikling blitt mindre. En hovedutfordring for distriktsnæringslivet er å tiltrekke seg arbeidskraft og kompetanse. Den regionale kompetansepolitikken er viktig for næringsutvikling.

Kommunene har en viktig rolle i å legge til rette for attraktive lokalsamfunn både for næringsliv og innbyggere. Kommuner som er gode vertskommuner for næringslivet har en overordna plan for næringsutvikling.

I kommunenes arbeid med å tilrettelegge for næringsutvikling er arbeid med forutsigbar arealtilgang viktig. Regional plan for arealbruk skal bidra til et felles rammeverk for samfunnsutviklingen i Trøndelag. Planen skal både sikre at nasjonale føringer ivaretas og at kommunene kan ta ut sitt potensiale for vekst og utvikling.

Planlegging for utvikling

Oppdaterte planer og en utviklingsorientert tilnærming er en forutsetning for at kommunene skal kunne imøtekomme forventninger om raske avklaringer fra bedrifter og enkeltpersoner. En vurdering av risiko og beredskap for å sikre mennesker, miljø og materielle verdier må ligge til grunn for planleggingen. Flere undersøkelser viser at mange kommuner mangler kapasitet til plan- og utviklingsarbeid. En presset kommuneøkonomi setter nødvendige samfunnsutviklingsoppgaver på vent.

Infrastruktur

Pandemien har vist hvor avhengige vi er av den digitale infrastrukturen, og har avdekt områder der stabilitet og kapasitet på bredbåndsnett og mobilnett fortsatt ikke er på plass. Digital infrastruktur er en forutsetning for næringsutvikling og bosetting i alle deler av fylket. Grunnleggende infrastruktur som vei, nett, bane, vann og elektrisitet må være på plass. Det gir muligheter for et fleksibelt arbeidsliv og større bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Tiltak 2024-2025

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde offentlig sektor

Status 2022-2023

I tråd med handlingsplanen for 2022-2023 har Trøndelag fylkeskommune, Statsforvalteren i Trøndelag og KS Trøndelag samarbeidet for å mobilisere til forskning og innovasjon i kommunene i Trøndelag gjennom digitale og fysiske arrangement. Behovet for omstilling gjenspeiles også gjennom arbeidet med målrettede samfunnsoppdrag i ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning og gjennom ulike nye verktøy for kommunene. Den regionale distriktssatsinga i Trøndelag har fått navnet *I LAG*. Seks kommuner deltar, og i forhandlingsplanperioden blir gjennomføringen av satsingen og vurdering av oppfølging et viktig tiltak. *I LAG* følgeforskere av Oxford Research som ser på bærekraftige samarbeidsmodeller mellom distriktskommuner og laget rundt.

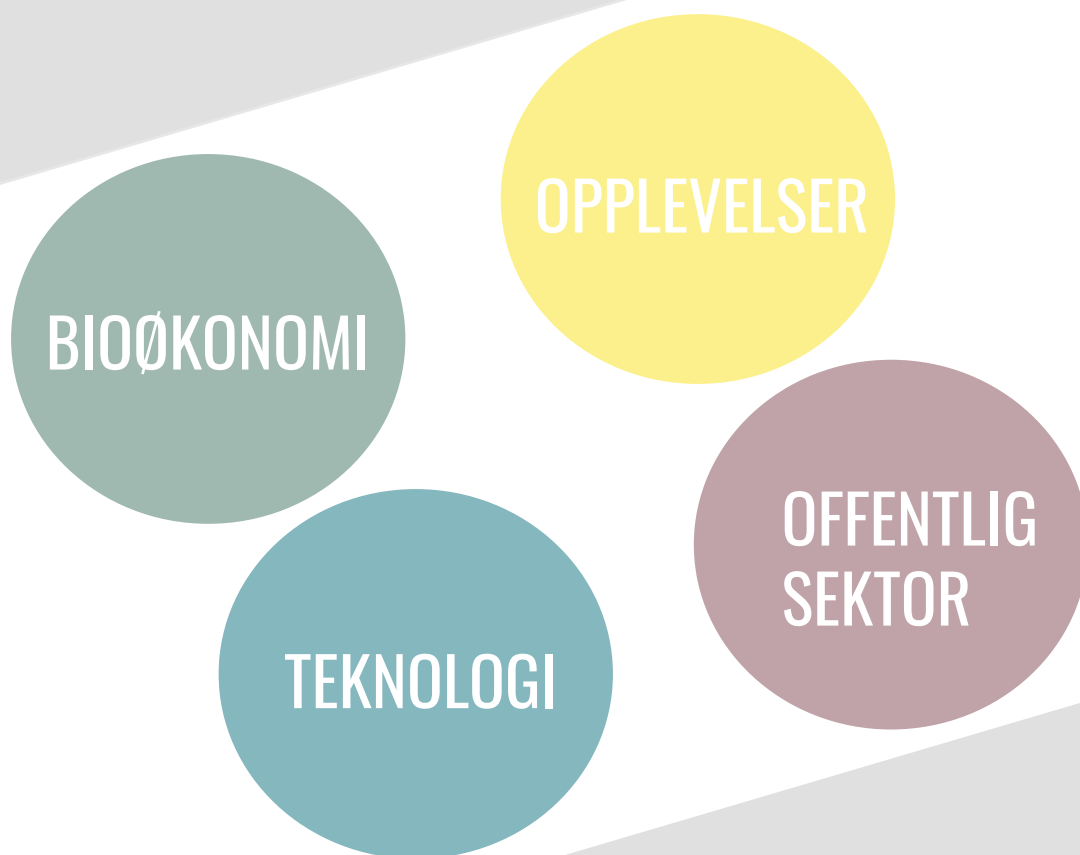
Utfordringer og muligheter

Siden forrige handlingsplan har konkurransen om arbeidskraften økt, det er utfordrende å rekruttere og beholde arbeidskraft både innenfor sentrale tjenesteområder som helse og utdanning, men også på planområdet. Både kommunene og andre offentlige aktører vil bli særlig utfordret på behovet for areal til industriutvikling og fornybar energiproduksjon. I handlingsplanperioden er det utarbeidet en kartapplikasjon som viser oversikt over næringsarealer i Trøndelag, og det er etablert et prosjekt for grønn industriomstilling og nye grønne industriområder. Det er fortsatt få som tester ut mulighetene som ligger i innovative innkjøp, og for enkelte kommuner er det viktig å tenke strategisk på hvilke innkjøp som bør tas i innkjøpssamarbeid og hvilke innkjøp kommunen kan håndtere innenfor egen organisasjon. Det er fortsatt store muligheter som ligger i å utnytte innkjøpsmakten enda bedre enn i dag. I de to neste årene blir det derfor viktig å jobbe videre med å styrke kommunenes arbeid både med å tilrettelegge for grønn omstilling i næringslivet, og med å omstille kommunale tjenester og oppgaver i møtet med demografiske endringer, trangere økonomiske rammer og større konkurranse om arbeidskraften.

Tiltak 2024-2025

1. Tilrettelegge for erfaringsoverføring mellom de ulike distriktssatsingene; omstillingskommuner, Bygdevestavtaler og distriktssatsingen *I LAG*.
2. Kartlegge og analysere ulike modeller for hvordan vi regionalt skal arbeide med mobilisering for økt forsknings- og innovasjonsarbeid i kommunene.
3. Videreføre distriktssatsinga *I LAG* og styrke kunnskapen om bærekraftige samarbeidsmodeller med distriktskommunene.
4. Gjennomføre kompetanseløft gjennom erfaringsoverføring/læring mellom kommunene på besøksforvaltning, arealforvaltning, energi, infrastruktur og sirkulære løsninger til grønn omstilling.
5. Dele kunnskap og erfaringer om hvordan offentlige anskaffelser kan brukes som et verktøy for innovasjon og omstilling, og samtidig gi nye muligheter for regionalt næringsliv.
6. Mobilisere til mer og tettere samhandling mellom kommunene og studenter/UH-sektoren, særlig på områder der kommunene mangler kompetanse.

Handlingsplan

Innledning

Skal vi nå hovedmålet i Verdiskapingsstrategien Økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurransekraft i Trøndelag må vi henge med i den grønne omstillingen. En forutsetning for å lykkes med grønn omstilling er tilgang på tilstrekkelig arbeidskraft med god kompetanse.

Trøndelag har et mål om å bli klimanøytralt innen 2030 og det må utvikles nye løsninger som vil spille en rolle i overgangen til nullutslipp. Omstilling til det grønne skiftet er også den vesentligste faktoren for å oppnå økt internasjonal konkurransekraft i Trøndelag.

Konjunkturbildet for Trøndelag 2022 viser at næringslivet og Trøndelag går godt. Siden 2008 har verdiskapingen for Trøndelag økt mer enn snittet i andre regioner i Norge. Arbeidsledigheten er rekordlav, og arbeidsmarkedet er stramt, 6 av 10 bedrifter i Trøndelag oppgir et udekket kompetansebehov i 2023.

De fleste av tiltakene i Handlingsplan 2022-2023 er gjennomført eller igangsatt og under oppfølging. Status for 2022-2023 oppsummeres kort under hvert satsingsområde.

I arbeidet med rullering av handlingsplanen har vi vektlagt å videreføre praksisen med dialog og medvirkning for å få innspill fra næringsliv, interesseorganisasjoner, virkemiddelaktører,

innovasjons- og utviklingsselskap, universitetene, ungdommens fylkesutvalg og kommunene. Aktørene og næringslivet har spilt inn forslag gjennom de etablerte samarbeidsgruppene og forumene for satsingsområdene.

Innspillene som har kommet i løpet av prosessen spenner over en rekke temaer som alle er viktige for verdiskaping og næringsutvikling. Ikke alle innspillene er relevante å berøre direkte i handlingsplanen til Verdiskapingsstrategien, men kan være høyst aktuell i oppfølgingen av andre handlingsplaner, for eksempel Kompetansestrategien, Klimaomstillingsstrategien og Energistrategien som er under utarbeiding.

Det er særlig to tema som går igjen i innspillene; omstilling og tilgang på arbeidskraft og kompetanse. I Handlingsplan 2024-2025 er det valgt å ha særlig oppmerksomhet på disse to temaene.

Av praktiske årsaker har vi valgt å nummerere tiltakene i handlingsplanen. Nummereringen er med andre ord ikke ment som en prioritering. Det er lagt vekt på å redusere antall tiltak jf. handlingsplan 2022-2023, og tiltakene er i utforming overordnet. For å gi en bedre forståelse har vi valgt å lage en beskrivelse av tiltakene. Dette følger som et vedlegg til handlingsplanen.

Ansvar og oppfølging av handlingsplanen

Allerede i 2020, i arbeidet med Verdiskapingsstrategien, og i flere av høringsinnspillene til strategien kom det innspill om at det måtte komme tydelig fram hvem som har ansvar for gjennomføring av tiltakene.

To års erfaring med å følge opp Verdiskapingsstrategien forsterker behovet for at handlingsplanen må bli mer tydelig, engasjere flere, og adresseres sterkere til det brede partnerskapet. Verdiskapingsstrategien er en regional og retningsgivende strategi. Den prioriter og peker ut felles strategisk retning.

Strategien er et grunnlag for samhandling og samordning, og skal legges til grunn i annen planlegging innenfor næringsområdet. Strategien er ikke juridisk bindende, men vil gi virkning gjennom at hele Trøndelag tar strategien og handlingsplanene i bruk. En viktig presisering er at tiltakene handler om

det vi skal gjøre sammen og hvordan vi skal skape synergier og merverdi gjennom samarbeid.

Alle trønderske aktører og miljøer er gjensidig ansvarlig for å bidra til å nå målene, innenfor de oppdrag og mandat de har.

Fylkeskommunen vil ta et tydelig ansvar for å sette i gang oppfølging av handlingsplan 2024-2025. Sammen med innovasjonsmiljøene, virkemiddelaktørene, universitetene og øvrige samarbeidsaktører settes det i gang et oppfølgingsarbeid med tydeliggjøring av ansvar og samhandling. Et verktøy som kan brukes enda tydeligere er oppdragsbrevne og samarbeidsavtalene. Dette må skje i dialog med alle involverte parter.

Samtidig opplever vi at kommunene og regionenes handlingsplaner på næringsområdet bidrar til å oppfylle målene i Verdiskapingsstrategien.

Fellestiltak

Status fellestiltak i handlingsplan 2022-2023

Flere av fellestiltakene i handlingsplanen er igangsatt, men ikke sluttført, og noen følges opp videre i handlingsplan 2024-2025. Innovasjonsteam Trøndelag, (ITT) bestående av Forskningsrådet, Innovasjon Norge, Siva og fylkeskommunen har dette som en del av sitt mandat. Innovasjonsteamet har også en særlig rolle i å sørge for at fellestiltakene settes i gang. Det pågår et arbeid med å tydeliggjøre og avklare roller samt forsterke samarbeidet mellom virkemiddelaktørene. Eksempler er koordinering av aktiviteter og tilbud til næringslivet, og videreutvikling av samhandlingsarenaene for innovasjonsaktørene og næringsapparatet.

I 2022 ble Proneo i samarbeid med flere industrimiljø i Trøndelag utvalgt til pilotprosjekt på katapult-node. Det er også igangsatt en kartlegging av Trøndelags lab- og testarenaer som ferdigstilles i november 2023. Trainee Trøndelag utvikles kontinuerlig og har et prosjekt på en tilknyttet sommerjobb-ordning.

Sentrale grep i handlingsprogram 2024-2025

Trøndelag har et mål om å bli klimanøytralt innen 2030 ved å kutte 50-55 % av klimagassutslipp innen 2030. Den demografiske utviklingen i kombinasjon med færre i arbeidsfør alder utfordrer oss. Arbeidsmarkedet er stramt og rekrutteringsgrunnlaget synkende. Videre gjenspeiles ikke mangfoldet i samfunnet i arbeidslivet, og det trengs grep for å inkludere flere.

Mange av tiltakene i den kommende toårsperioden skal bidra til å øke tempoet ytterligere i arbeidet med grønn omstilling. Dette innebærer økt bruk av forskning og innovasjon, tettere samarbeid og ny kompetanse. Det er en erkennelse at bærekraftig utvikling og omstilling til et grønt skifte krever kompetanse, og tilgang på arbeidskraft.

Klimaendringer, krig og uro i Europa og resten av verden aktualiserer utfordringene knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap på en helt annen måte enn tidligere. Flere rammebetingelser for verdiskapingen er knyttet til internasjonal økonomisk usikkerhet, forsyningssikkerhet, prisvekst, geopolitiske forhold, næringsareal og energiforsyning.

Grønt industriløft Trøndelag er vår oppfølging av de europeiske og nasjonale satsingene:

Missions

EU-kommisjonen har identifisert fem samfunnsutfordringer som de ønsker konkrete og ambisiøse løsninger på innen 2030. Kjernen i en mission-tilnærming er å velge ut en samfunnsutfordring som mange sektorer må samarbeide om å få løst. Skal man nå målene og lykkes må man utvikle og ta i bruk ny teknologi, nye systemer og prosesser – og her kan norsk næringsliv bidra.

Samfunnsoppdrag om sirkulær økonomi og grønn industriutvikling – Missions

Fylkeskommunene, Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet har inngått et forpliktende samarbeid om gjennomføring av et samfunnsoppdrag om sirkulær økonomi og grønn industriutvikling med et regionalt utgangspunkt.

Veikart 2.0 for grønt industriløft

Grønt industriløft er regjeringens prestisjeprosjekt som viser hvordan vi kan bruke våre naturressurser, kunnskapsmiljøer, industriell kompetanse og historiske fortrinn for å sette fart på omstillingen og skape grønne verdikjeder med stort eksportpotensial. Klimaendring og tap av natur er noen av vår tids største globale utfordringer, og blant de viktigste begrunnelsene for et grønt industriløft.

Fellestiltak 2024-2025

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som f.eks. Universitetskommune, Brohode Havbruk m.fl. og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilise for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.

Handlingsplan for bioøkonomi 2024-2025

Retningsmål

- I 2025 er Trøndelag en ledende region i utvikling av bioøkonomien
- I 2025 benyttes biomasseressursene som råstoff til økt verdiskaping i komplette sirkulære verdikjeder
- I 2025 benyttes produksjonsarealer på sjø og land til bærekraftig vekst innen reindrift, jordbruk, skogbruk, havbruk og fiskeri
- I 2025 er Trøndelags posisjon som Norges mest komplette matproduserende region styrket, og bidrar til økt selvforsyningsgrad

Vi prioriterer

Kompetanse / Forskning, utvikling og innovasjon

- Stimulere til kunnskapsutvikling, innovasjon og internasjonalisering i leverandør- og videreforedlingsindustriene

Bærekraft

- Stimulere til lokalt, nasjonalt og internasjonalt samarbeid som bidrar til økt bærekraftig produksjon
- Utvikle og bruke teknologi til økt konkurranseevne og bedre klima- og energiprofil i verdikjedene
- Ivareta og disponere arealene til bærekraftig biomasseproduksjon på kort og lang sikt

Attraktivitet

- Synliggjøre Trøndelag som fremragende bioøkonomiregion

Samhandling

- Styrke samarbeidet mellom sektorene innenfor bioøkonomien
- Styrke samhandlingen mellom kunnskapsmiljø, forvaltning og næring

Tiltak 2024-2025

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningsikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde bioøkonomi

1. Utvikle nye framtidsretta utdanningsløp for å styrke rekruttering og løfte bionæringene inn i det grønne skiftet.
2. Mobilisere til utvikling av nye forskilder med et lavere klimafotavtrykk, for å møte sektorenes framtidige proteinbehov.
3. Bidra til utvikling, kommersialisering og bruk av nye biobaserte produkter som erstating for petroleumsbaserte produkter.
4. Utvikle og følge opp et kunnskapsgrunnlag for å ivareta biosektorenes behov for framtidig produksjonsareal, inklusive felles bruk av arealer med andre nærings- og samfunnsinteresser.
5. Videreføre programsatsing bioøkonomi, herunder følge opp resultatene av «Kartleggingsstudie restråstoff i Trøndelag».
6. Etablere og følge opp et leverandørutviklingsprogram for havbruksnæringen.

Handlingsplan for opplevelser 2024-2025

Retningsmål

- I 2025 er Trøndelag en bærekraftig, attraktiv og mangfoldig opplevelsesregion
- I 2025 gir trønderske opplevelser større verdiskaping, mindre avtrykk og positive ringvirkninger for lokalsamfunn

Kompetanse

- Utvikle vertskapskompetanse for innbyggere, næringsaktører, arrangører og kommuner
- Bidra til rekruttering til opplevelsesbransjen
- Stimulere til kompetansehevende tiltak for økt profesjonalisering

Forskning, utvikling og innovasjon

- Mobilisere til økt bruk av forskning og innovativt samarbeid med FoU-miljøer
- Stimulere til økt samarbeid med ulike fagfelt som for eksempel design, arkitektur, kunst og kultur

Bærekraft

- Mobilisere til at flere destinasjoner, aktører og opplevelsesprodukter blir bærekraftige
- Utvikle helårsopplevelser som bidrar til helårs arbeidsplasser
- Bruke opplevelsesnæringene som pådriver i lokal samfunnsutvikling gjennom tverrfaglig samarbeid om besøksforvaltning.
- Satse på økt tilgjengelighet, bærekraftig transport og korresponderende transportsystemer

Attraktivitet

- Utvikle og formidle historier fra hele Trøndelag
- Utvikle konseptene «Trønderske gjestebud, Trønderske underverk og Trøndersk naturglede»
- Bidra til at opplevelser blir tilgjengelig både for lokalbefolkning og besøkende

Samhandling

- Videreutvikle felles markedsføring og omdømmebygging for hele Trøndelag
- Sikre god samhandling mellom næringsliv, arrangører, frivilligheten og det offentlige

Vi prioriterer

Tiltak 2024-2025

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningsikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde opplevelser

1. Mobilisere flere bedrifter i opplevelsesnæringen til å ta i bruk FoU-virkemidlene i sitt utviklingsarbeid og etablere samarbeidsstrukturer for å gjøre regionen i stand til å dra nytte av nasjonale og internasjonale FoU-utlysninger.
2. Gjennomføre tiltak basert på konseptene trønderske gjestebud, trønderske underverk og trøndersk naturglede. Tiltakene skal bidra til sesongutvidelser, nye opplevelser, profesjonalisering, helårs sysselsetting og prioritere målgrupper med høy verdiskaping og lavt utslipp.
3. Følge opp samarbeidsavtalen med Sametinget når det gjelder samisk opplevelsesnæring.
4. Utvikle nye samhandlingsmodeller mellom innovasjonsselskapene, det regionale reiselivsoppdraget, destinasjonsselskapene og bransjeaktører innen opplevelsesnæring.
5. Etablere en satsing på besøksforvaltning og reisemålsledelse som oppfølging av NOU 2023:10 og Scenarioprojektet.
6. Utarbeide et kunnskapsgrunnlag som synliggjør sammenhengen mellom grønn mobilitet, tilgjengelighet, transportsystemer og opplevelsesnæringen i Trøndelag.
7. Videreutvikle satsingen på Trøndelag som matregion for å forsterke regionens posisjon på mat og måltidsopplevelser og utforme et felles mål for satsingen i Trøndelag.

Handlingsplan for teknologi 2024-2025

Retningsmål

- I 2025 er trøndersk næringsliv ledende i utvikling, kommersialisering og bruk av teknologi
- I 2025 er trønderske forskningsmiljø aktive på kompetanseoverføring innenfor utvikling og anvendelse av teknologi til hele Trøndelag
- I 2025 har Trøndelag økt antallet vekstkræftige teknologiselskap og eksport av teknologi
- I 2025 er trøndersk næringsliv ledende i arbeidet med digital transformasjon

Kompetanse

- Aktivt koble næringslivets behov innen teknologi til utdanningsinstitusjoner, elever og studenter
- Stimulere og bidra aktivt til digitalisering og digital transformasjon i næringslivet og offentlig sektor

Forskning, utvikling og innovasjon

- Forsterke Trøndelag som test- og demonstrasjonsarena for ny teknologi

Bærekraft

- Synliggjøre hvordan teknologiutvikling og bruk av teknologi kan bidra til det grønne skiftet
- Synliggjøre utvikling av bærekraftige tjenester innen helse og velferd ved bruk av teknologi

Attraktivitet

- Synliggjøre regionens mangfold av testfasiliteter og demonstrasjonsanlegg
- Løfte fram regionens teknologikompetanse og teknologihovedstaden Trondheim
- Forsterke arbeidet med å beholde og tiltrekke oss teknologikompetanse

Samhandling

- Forsterke samspillet mellom FoU, næringsliv, offentlige aktører og kapitalmiljø
- Bygge og forsterke systemene og samspillet mellom dem for å bidra til realisering av teknologiske mulighetsområder

Tiltak 2024-2025

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningsikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde teknologi

1. Konkretisere teknologi som satsingsområde og opprette ei samhandlingsgruppe for satsingsområdet.
2. Gjennomføre kartlegging og utarbeide kunnskapsgrunnlag om digital modenhet, digital transformasjon og digital kompetanse; TWIN transition og SMB i Trøndelag.
3. Mobilisere næringslivet og kommunene til å bruke katapultsystemet og Trøndelags lab- og testarenaer.
4. Evaluere erfaringene fra Industri 4.0 Trøndelag, utvikle og ta i bruk ny kompetansehevsingsmodell for grønn og digital omstilling i småbedriftene.
5. Tilrettelegge for teknologigründere i Trøndelag gjennom å sikre konkuransedyktige vekstvilkår og mobilisere regionale investorer.

Handlingsplan for offentlig sektor 2024-2025

Retningsmål

- I 2025 har kommunene i hele Trøndelag en tydelig innsats på næringsutvikling og eget utviklingsarbeid
- I 2025 har offentlig sektor i hele Trøndelag en forsknings- og innovasjonskultur

Kompetanse

- Styrke plan- og utviklingskompetansen i kommunene
- Utvikle de regionale kompetanseforåene som arena for rekruttering og kompetanseutvikling
- Styrke utviklingsarbeidet gjennom økt kunnskap om virkemidler
- Styrke kompetansen på innovative anskaffelser i offentlig sektor
- Styrke næringslivets kompetanse om innkjøpsprosesser og kompetansekrav

Forskning, utvikling og innovasjon

- Mobilisere til mer bruk av forskning og innovasjon i offentlig sektor

Bærekraft

- Bruke innkjøpsmakten for å bidra til flere bærekraftige produkter og tjenester, og flere sirkulære løsninger
- Løse utfordringene knyttet til integrering og demografiske endringer gjennom sosialt entreprenørskap og innovative løsninger

Vi prioriterer

Attraktivitet

- Utvikle og synliggjøre næringsareal, attraktive steder og byer, bokvaliteter og offentlige tjenester til gründere, tilreisende og arbeidssøkere
- Synliggjøre de gode forskningshistoriene
- Markedsføre offentlig sektor som mulig forsknings- og testarena

Samhandling

- Styrke dialogen med næringslivet for god kunnskap om næringslivets behov
- Styrke samarbeid med andre kommuner og aktører innenfor nærings-, og samfunnsutvikling
- Styrke samarbeidet mellom kommunene, innovasjonsselskapene og forskningsmiljøene

Fellestiltak for alle satsingsområder

1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som for eksempel Universitetskommune, Brohode Havbruk med flere, og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.
6. Tilrettelegge og mobilisere for å øke tilfanget av gründere og etablerere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningsikkerhet i næringslivet.

Tiltak for satsingsområde offentlig sektor

1. Tilrettelegge for erfaringsoverføring mellom de ulike distriktssatsingene; omstillingskommuner, Bygdevektstalter og distriktssatsingen I LAG.
2. Kartlegge og analysere ulike modeller for hvordan vi regionalt skal arbeide med mobilisering for økt forsknings- og innovasjonsarbeid i kommunene.
3. Videreføre distriktssatsinga I LAG og styrke kunnskapen om bærekraftige samarbeidsmodeller med distriktskommunene.
4. Gjennomføre kompetanseløft gjennom erfaringsoverføring/læring mellom kommunene på besøksforvaltning, arealforvaltning, energi, infrastruktur og sirkulære løsninger til grønn omstilling.
5. Dele kunnskap og erfaringer om hvordan offentlige anskaffelser kan brukes som et verktøy for innovasjon og omstilling, og samtidig gi nye muligheter for regionalt næringsliv.
6. Mobilisere til mer og tettere samhandling mellom kommunene og studenter/UH-sektoren, særlig på områder der kommunene mangler kompetanse.

Tiltak	Beskrivelse
1. Utvikle og starte opp prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.	Prosjektet skal styrke de regionale forutsetningene for et grønt industriløft i ni prioriterte verdikjeder. Grønt industriløft Trøndelag gjenspeiler det nasjonale Veikart 2.0 for grønt industriløft som har som mål å skape nye arbeidsplasser, kutte utslipp og øke eksport fra norsk industri. Prosjektet svarer også ut Missions – store samfunnsutfordringer som krever målrettet tverrsektorielt samarbeide for å løses. Prosjektet skal bidra ved å kartlegge, koordinere og synliggjøre aktuelle tiltak som kan bidra til omstilling og ny grønn industri i Trøndelag. Dette innebærer å synliggjøre hvilke behov og utfordringer eksisterende og ny grønn industri i Trøndelag har. Det gjelder blant annet kraft, areal, infrastruktur, råvarer, kapital, forskning, teknologiutvikling, digitalisering, arbeidskraft, kompetanse og eksportmarked. Pågående prosjekter, som f.eks. Klimapartner, kan bidra med viktig erfaringer i utviklingen av prosjektet Grønt industriløft Trøndelag.
2. Forankre og videreutvikle arbeidspakke for arbeidskraft, kompetanse og omstilling.	Arbeidspakken for arbeidskraft og kompetanse sees i sammenheng med Kompetansestrategi 2023-2027 og arbeidet med Grønt industriløft Trøndelag. Tiltakene skal samlet sett bidra til både å beholde arbeidskraften som er her og å tiltrekke oss ny ønsket kompetanse, f.eks. arbeidet Talent attraction. Det er ønskelig med særlig oppmerksomhet knyttet til; - Inkludering av de som står utenfor arbeidslivet, - Kompetanseheving, etter og videreutdanning av ansatte i virksomhetene. Tiltak i arbeidspakken inkluderer: • Kontinuerlig mobilisering av bedrifter og rekruttering av studenter til Trainee Trøndelag-ordningen og tilknyttet sommerjobbordning. • Videreføre sommerjobbordning for elever i samarbeid med kommunene. • Videreutvikle næringslivets rolle i regionale kompetansefora. • Tettere samhandling med NAV i arbeidet med inkludering i arbeidslivet. • Delta i oppfølging av tiltakene som framkommer i kartlegging av kompetansesystemet. • Mobilisere næringslivet og offentlig sektor til kompetanseheving gjennom blant annet etter- og videreutdanning. • Utvikle felles forståelse for oppdraget som er gitt i Sivas industrielle kompetanseprogram.
3. Sette i gang et samarbeid på å beskrive ulike samarbeidsmodeller mellom UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag, som f.eks. Universitetskommune, Brohode Havbruk m.fl. og dokumentere resultat og effekter av ulike etablerte prosjekter.	Det har kommet flere innspill i prosessen som går på at det er mulig å hente ut merverdi knyttet til økt samhandling mellom de store institusjonene i UH-sektoren, næringsliv og offentlig sektor i Trøndelag. Det pekes spesifikt på studenter som en ressurs som i større grad kan brukes ut i trøndersk næringsliv og offentlig sektor. For å få videreutviklet dette samspillet, er det imidlertid viktig å bygge brede og langsiktige relasjoner mellom fagmiljøer ved UH-institusjonene og aktører i arbeidslivet gjennom felles forsknings- og innovasjonsprosjekter. Det er slik man kan høste varige effekter av studentsamarbeid, som går ut over perioden hvor den enkelte student er i kontakt med trønderske bedrifter eller kommuner. Vi har mange eksempler på slike brede og velfungerende samarbeidskonstellasjoner i Trøndelag, og det er viktig å høste erfaringer av disse.
4. Utarbeide «plakaten» synlige Trøndelag.	Det er behov for å ha en felles forståelse og bevisstgjøre Trøndelag i holdning og handling i hvordan vi sammen skal bli mer synlig og attraktiv. Viktige momenter i arbeidet er (i) Bevisstgjøring av ansvaret for å gi gode opplevelser i møte med Trøndelag både for de som bor her og for de som besøker oss og skape et godt omdømme. (ii) Hva kan vi tilby næringslivet av fasiliteter, kompetanse og kapital. (iii) Framsnakk av det vi får til. Første steg er å lage en «plakat» i 5 punkter om hvordan vi skal arbeide sammen for å bli mer synlig og attraktiv.
5. Dokumentere og videreutvikle beste praksis når det gjelder effektiv etablering av brede konsortier og samarbeid i Trøndelag, for å komme i posisjon til å hente nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsvirkemidler.	Flere utlysninger, både nasjonalt og internasjonalt, stiller krav om samarbeid og konsortier. Samarbeidsrelasjoner gjennom allerede pågående og gjennomførte forsknings- og innovasjonsprosjekter er viktige plattformer for å etablere nye konsortier. I en skarp konkurranse om forsknings- og innovasjonsvirkemidler må vi utnytte erfaringene vi har, geografisk nærhet og tette bånd, til å raskt kunne etablere velfungerende konsortier som er relevante for å treffe nasjonale og internasjonale utlysninger. I arbeidet med å etablere konsortier har klyngene en særlig viktig rolle. De økonomiske insitamentene for videreutvikling av de etablerte klyngene og etablering av nye klynger må forsterkes. Regionalt forskningsfond har vært et viktig bidrag til regional utviklingskraft og har stor betydning for næringslivets kvalifisering til nasjonale og internasjonale virkemidler. Ved et eventuelt bortfall av ordningen må Trøndelag vurdere hvordan vi framover skal tenke for å kompensere for bortfallet av ordningen.
6. Tilrettelegging og mobilisering for å øke tilfanget av gründere og etablerere.	Etterspørsel etter tilskudd for gründere og oppstartsbedrifter er redusert, samtidig som søkere til student ordningen øker. Gründervirksomhet og etablerere er en viktig faktor for å nå målene om økt eksport og nye arbeidsplasser. Det må tilrettelegges for at flere får kompetanse om etablering av egen bedrift. Derfor vil vi øke mobiliseringen, særlig rettet mot elever, studenter og innvandrere.
7. Øke kompetansen og mobilisere til økt IKT- og forsyningssikkerhet i næringslivet.	Beredskapen i næringslivet er en viktig del av Norges og Trøndelags totalberedskap. Næringslivet består både av virksomheter som understøtter kritiske samfunnsfunksjoner og av virksomheter som kan benyttes til beredskap og krisehåndtering. Det er viktig å jobbe for å øke næringslivets bevissthetsnivå om sine sårbarheter, blant annet når det gjelder forsyningssikkerhet og digitale trusler; arbeide for å korte ned verdikjeder; utvikle rutiner og systemer for beredskap; utvikle intensiver for beredskap i næringslivet, for eksempel ved å bruke offentlige innkjøp og anskaffelser aktiv for å styrke muligheten for regionale anskaffelser; og støtte andre tiltak som bidrar til økt IKT og forsyningssikkerhet i regionen.

	Tiltak	Beskrivelse
1.	Utvikle nye framtidretta utdanningsløp for å styrke rekruttering og løfte bionæringene inn i det grønne skiftet.	Utviklingen i de biobaserte næringene går svært raskt. Utviklingen av ny teknologi, nye produksjonsmåter og kompetanse om bruk av forskning i innovasjonsprosessene krever kompetanse. Det er viktig for bionæringene med et tett samarbeid med utdannings-institusjonene for å utvikle framtidens utdannings- og studietilbud, både når det gjelder kapasitet og innhold. Det etablerte samspillet med Trøndelags utdanningsinstitusjoner, som videregående skole, høyere yrkesfaglig utdanning og universitetene må videreutvikles for å sikre at prosessene blir gode og at studietilbudene matcher behovene innenfor bioøkonomien. Samtidig er det viktig å ha oppmerksomhet på å styrke rekrutteringen av studenter til å velge utdanningene.
2.	Mobilisere til utvikling av nye førkilder med et lavere klimafotavtrykk, for å møte sektorenes framtidige proteinbehov.	Behovet for vegetabilsk protein, soya til dyrefôr i norsk matproduksjon dekkes i dag ikke av norskprodusert protein, og import er eneste mulighet. Mange førprodusenter jobber med å fase ut importert vegetabilsk protein, og ser mot alternative førkilder. De alternative førkildene skal ikke være i konkurranse med matproduksjonen, men komme fra bærekraftige kilder. Det må mobiliseres til økt kunnskap på feltet, gjennom støtte til FoU-prosjekter som svarer ut næringenes behov.
3.	Bidra til utvikling, kommersialisering og bruk av nye biobaserte produkter som erstatning for petroleumbaserte produkter.	Bruk av biobaserte råvarer til nye innovative produkter er på full fart framover, og det jobbes med ulike problemstillinger knyttet til dette. Et konkret eksempel er emballasje, hvor bærekraftige løsninger, med bruk av polymerer/fiber fra marine eller skogsbaserte råvarer, testes. Behovet for kompetanse er stort, både når det gjelder FoU- og kommersialisering av erstatningsprodukter. I arbeidet er det viktig å mobilisere hele verdikjeden.
4.	Utvikle og følge opp et kunnskapsgrunnlag for å ivareta biosektorenes behov for framtidig produksjonsareal, inklusive felles bruk av arealer med andre nærings- og samfunnsinteresser.	De naturressursbaserte næringene er viktige for Trøndelag. Lokal produksjon av fornybare råvarer, på land og til sjøs, legger grunnlag for komplette verdikjeder. Innenfor industriell biomasseforedling har Trøndelag en ledende rolle nasjonalt. Skal potensialet i bioøkonomien tas ut, fordrer dette, sammen med utvikling av ny teknologi, en bærekraftig forvaltning og oppbygging av biomasseressursene. Samtidig tiltar «kampen om arealene». Ulike typer utbygginger og inngrep forbruker stadig mer areal. Utbygging av industri, boliger, hytter, veibygging og vindkraft er eksempler på dette. Det er konflikter mellom arealbruksinteresser på en rekke ulike nivå, også mellom de ulike biobaserte sektorene.
5.	Videreføre programsatsing bioøkonomi, herunder følge opp resultatene av «Kartleggingsstudie restråstoff i Trøndelag»	I 2022 ble den regionale satsingen «Programsatsing bioøkonomi» iverksatt. Kartlegging av forekomst og status på bruk av restråstoff i Trøndelag, for blå og grønne verdikjeder, var ett av flere fokusområder. Kartleggingsstudiet av restråstoff ferdigstilles i desember 2023. Resultater og funn i studien og potensiale som ligger i restråstoffforekomsten i Trøndelag må følges opp. Et digitalt verktøy som ble utviklet gjennom kartleggingsstudiet vil introduseres for næringsaktører, for å sikre dataflyt. Her vil klyngene fra blå og grønn sektor være viktige bidragsyttere. I tider med energiknapphet er det også viktig å kunne bruke egnet råstoff til bioenergi.
6.	Etablere og følge opp et leverandørutviklingsprogram for havbruksnæringen.	Trøndelag har en betydelig leverandørindustri til havbruksnæringen, og de fleste av disse vi ha potensiale for eksport. Mange utnytter dette i dag, men slett ikke alle. Det vil bli arbeidet for å få utredet et leverandørutviklingsprogram, både med tanke på innhold og organisering. Dette vil gjøres i nær dialog med relevante klynger og virkemiddelaktører.

Opplevelser:

	Tiltak	Beskrivelse
1.	Mobilisere flere bedrifter i opplevelsesnæringen til å ta i bruk FoU-virkemidlene i sitt utviklingsarbeid og etablere samarbeidsstrukturer for å gjøre regionen i stand til å dra nytte av nasjonale og internasjonale FoU-utlysninger.	Det er behov for mer kunnskapsutvikling og forskning i opplevelsesnæringene. Næringens etterspørsel etter FoU-midler er begrenset. Når det lyses ut nasjonale og internasjonale virkemidler kommer Trøndelag til kort fordi vi mangler samarbeidsstrukturer som gjør oss beredt til å etablere større FoU-prosjekter.
2.	Gjennomføre tiltak basert på konseptene trønderske gjestebud, trønderske underverk og trøndersk naturglede. Tiltakene skal bidra til sesongutvidelser, nye opplevelser, profesjonalisering, helårs sysselsetting og prioritere målgrupper med høy verdiskaping og lavt utslipp.	For å utvikle opplevelsesnæringene i Trøndelag er det behov for tiltak som bidrar til helårs arbeidsplasser og utvidelse av sesonger. For å øke kvaliteten er det behov for å jobbe med ytterligere profesjonalisering. Markedstiltak må rettes mot målgrupper som bidrar i bærekraftig retning.
3.	Følge opp samarbeidsavtalen med Sametinget når det gjelder samisk opplevelsesnæring.	Samarbeidsavtalen med Sametinget må følges opp gjennom å mobilisere til, og iverksette tiltak som utnytter potensialet i samisk opplevelsesnæring der det er ønskelig for næringa å satse.
4.	Utvikle nye samhandlingsmodeller mellom innovasjonsselskapene, det regionale reiselivsoppdraget, destinasjonsselskapene og bransjeaktører innen opplevelsesnæring.	Mange utviklingsaktører har ulike roller innenfor opplevelsesnæringene (næringshager og inkubatorer, Trøndelag Reiseliv, destinasjonsselskapene og ulike bransjeaktører). Disse kjenner ikke godt nok til hverandre, og jobber ikke tilstrekkelig sammen. Her bør det utvikles nye samhandlingsmodeller som bidrar til å utnytte potensialet i disse miljøene.
5.	Etablere en satsing på besøksforvaltning og reisemålsledelse som oppfølging av NOU 2023:10 og Scenarioprojektet.	For å følge opp Reisemålsutvalgets NOU må det etableres en trøndersk satsing på besøksforvaltning (med oppfølging av pågående besøksforvaltningsprosjekt) og reisemålsledelse.
6.	Utarbeide et kunnskapsgrunnlag som synliggjør sammenhengen mellom grønn mobilitet, tilgjengelighet, transportsystemer og opplevelsesnæringen i Trøndelag.	Det er viktig for en bærekraftig utvikling av opplevelsesnæringene at det blir enklere for besøkende å velge kollektiv transport. Systemer må harmoniseres slik at besøkende kan reise mer sømløst. Dette krever kunnskap, forståelse og samordning på tvers av sektorer. Det er behov for mer kunnskap om sammenhengen mellom transportsystemer og opplevelsesnæringene.
7.	Videreutvikle satsingen på Trøndelag som matregion for å forsterke regionens posisjon på mat og måltidsopplevelser og utforme et felles mål for satsingen i Trøndelag.	Trøndelag har hatt en årelang systematisk satsing på mat og måltidsopplevelser. Vi har lyktes med en rekke satsinger nasjonalt og internasjonalt og har kommet langt i å nå den politiske ambisjonen om Nord-Europas matregion nr. 1. Det er viktig å gjennomføre tiltak som videreutvikler denne satsingen og definerer felles mål framover. I det videre arbeidet blir det viktig å analysere hele verdikjeden, fra produsent fram til kunde for å se på utfordringer og muligheter. Et av flere spor framover kan være Måltidsturisme. Dette er reiser motivert av unike måltidsopplevelser, i form av eksempelvis lokale mattradisjoner, gourmetrestauranter, kokkekurs, fascinasjon for spesielle råvarer med mer.

Teknologi:

	Tiltak	Beskrivelse
1.	Konkretisere teknologi som satsingsområde og opprette ei samhandlingsgruppe for satsingsområdet.	Satsingsområde teknologi er bredt, og det er behov for å velge ut, avgrense og definere temaområder og sektorer. Det kan for eksempel være sektorer hvor Trøndelag er ledende i dag eller områder hvor Trøndelag har særlige fortrinn og kan bli ledende. Det skal etableres en samhandlingsgruppe som får særlig ansvar for å videreutvikle, konkretisere og følge opp satsingsområde teknologi.
2.	Gjennomføre kartlegging og utarbeide kunnskapsgrunnlag, om digital modenhet, digital transformasjon og digital kompetanse; TWIN transition og SMB i Trøndelag.	Det er en erkjennelse av at virksomheter som skal omstille seg bør ha god digital kompetanse. I nær fremtid må forretningsmodellene både være grønne og digitale. For å utvikle tiltakene i det videre mobiliseringsarbeidet er det nødvendig å vite hvor småbedriftene i regionen står kunnskapsmessig.
3.	Mobilisere næringslivet og kommunene til å bruke katapultsystemet og Trøndelags lab- og testarenaer.	Trøndelag har mange lab- og testarenaer. Gode testarenaer er muliggjørende for å beholde og tiltrekke virksomheter til regionen. Kjennskapen til disse og mulighetene som ligger i dem, er imidlertid ikke godt nok kjent eller utnyttet. Det gjennomføres derfor en kartlegging av denne strukturen, som vil være viktig for å få opp et bilde på det totale tilbudet. Dette vil gi viktig innsikt for at privat og offentlig sektor skal kunne gjøre nytte av disse arenaene i sitt utviklingsarbeid.
4.	Evaluerer erfaringene fra Industri 4.0 Trøndelag, utvikle og ta i bruk ny kompetansehevingsmodell for grønn og digital omstilling i småbedriftene.	Basert på erfaringene fra prosjektet <i>Industri 4.0 Trøndelag</i> vil det utarbeides modeller for det videre arbeidet.
5.	Tilrettelegge for teknologigründere i Trøndelag gjennom å sikre konkurransedyktige vekstvilkår og mobilisere regionale investorer.	Gründere og etablerere bidrar til økt verdiskaping i Trøndelag. Samtidig flytter flere oppstartsbedrifter ut av regionen i løpet av utviklingsfasen. En del av årsaken til dette er mangel på regionale investorer og kunder. Det må undersøkes hva som skal til for å mobilisere flere trønderske selskap til å investere i gründerteknologiselskap i en tidlig fase. Det må gjøres et langsiktig arbeid med næringsstrukturen i Trøndelag og øke dynamikken ved å legge til rette for gründerskap og pilotering av nye produkt.

Offentlig sektor:

	Tiltak	Beskrivelse
1.	Tilrettelegge for erfaringsoverføring mellom de ulike distriktssatsingene; omstillingskommuner, Bygdevekstavtaler og distriktssatsingen I LAG.	Hovedprosjektet for distriktssatsinga I LAG ble satt i gang i mai 2023 med seks kommuner og flere regionale og nasjonale samarbeidsaktører. Høsten 2022 lanserte regjeringen bygdevekstavtaler som et nytt nasjonalt distrikts-virkemiddel, og Trøndelag fikk to bygdevekstpiloter. I tillegg til disse satsingene, er flere distriktskommuner i Trøndelag deltakere i den nasjonale omstillings-ordningen. I Trøndelag har vi dermed flere tiltak rettet mot å løse utfordringene i distriktskommunene. For å sikre god ressursbruk og gode tiltak i den enkelte satsinga, er det viktig å tilrettelegge for erfaringsoverføring/læring om distriktsutvikling på tvers av satsingene.
2.	Kartlegge og analysere ulike modeller for hvordan vi regionalt skal arbeide med mobilisering for økt forsknings- og innovasjonsarbeid i kommunene.	Over flere år har Partnerskapet for forskning og innovasjon i offentlig sektor samarbeidet for å mobilisere kommunene i Trøndelag til forskningsbasert innovasjon blant annet gjennom et nettverk av FOU-kontakter, og i samarbeid med innovasjonsselskapene i fylket. Parallelt med dette arbeidet har det blitt testet ut andre modeller for å mobilisere kommunene, blant annet gjennom Folkehelse-programmet, Universitetskommunesamarbeidet og KSF-pilotene. Det er behov for å sammenstille eksisterende kunnskap og utvikle ny kunnskap om hvilke modeller og samarbeidsformer som fungerer best for kommunene og samarbeidspartnerne.
3.	Videreføre distriktssatsinga I LAG og styrke kunnskapen om bærekraftige samarbeidsmodeller med distriktskommunene.	Et mål med arbeidet er å komme frem til bærekraftige samhandlingsmodeller som fungerer bra for kommunene og for samarbeidspartnerne. Kommuneindeksen for 2023 viser at sentralitet er en faktor som har betydning for kommunens rolle som tjenesteproducent, og Generalist-kommuneutvalget peker på at distriktskommunene har behov for tettere samarbeid for å løse sine oppgaver, både med andre kommuner, og med regionale og nasjonale samarbeidspartnerne. Fylkeskommunen og Distriktsenteret samarbeider om kunnskapsutvikling om bærekraftige samarbeidsmodeller. Modellene skal legges til grunn i vurderingen av en videreføring av satsingen I LAG.
4.	Gjennomføre kompetanseløft gjennom erfaringsoverføring/læring mellom kommunene på besøksforvaltning, arealforvaltning, energi, infrastruktur og sirkulære løsninger til grønn omstilling.	Kommuner skal både være pådrivere for næringsutvikling og samtidig vurdere samfunnets helhetlige interesser der det oppstår målkonflikter. Omstilling og utbygging av ny industri kan føre til mer etterspørsel etter næringsareal, energi og andre ressurser, og det må derfor jobbes aktivt for at næringsutvikling kan foregå på allerede nedbygd natur eller i egnede områder. I regi av fylkes-kommunen pågår det et arbeid med å kartlegge næringsareal og areal- og naturregnskap. Kompetanseheving på industrielle symbioser er nyttige verktøy og innganger i arbeidet med å redusere behovet for areal, energi, vann og materialer. Dette er et arbeidspunkt i prosjekt for grønn industriomstilling i Trøndelag. I 2022 ble det etablert to piloter for besøksforvaltning i Trøndelag. I kommende handlingsplanperiode blir det viktig å videreformidle kunnskap fra disse satsingene til de kommunene som ikke deltar aktivt i de to prosjektene.
5.	Dele kunnskap og erfaringer om hvordan offentlige anskaffelser kan brukes som et verktøy for innovasjon og omstilling, og samtidig gi nye muligheter for regionalt næringsliv.	Kommunene er store innkjøpere, og innkjøpsprosesser er gode muligheter for å tenke nytt, og for å utfordre lokalt og regionalt næringsliv. For få kommuner utnytter mulighetene som ligger i innkjøp. Det er derfor ønskelig å bidra til økt kompetanse om disse mulighetene.
6.	Mobilisere til mer og tettere samhandling mellom kommunene og studenter/UH-sektoren, særlig på områder der kommunene mangler kompetanse.	Kampen om arbeidskraften er tøff også for kommunene. Dette gjelder både de viktige tjenesteområdene og på utviklingsområdet. For studenter kan samarbeid med en kommune gi innsikt i de mulighetene som finnes i kommunal sektor, og for kommunen kan samarbeidet både gi økt kunnskap, og også være en vei til rekruttering av viktig kompetanse. Det er ønskelig å mobilisere til økt bruk av studenter og et mer systematisk studentsamarbeid mellom kommunene og UH-sektoren.